

Lèxic de la vida domèstica, dels oficis i del culte religiós en inventaris valencians antics: bancs, arquibancs i bacins

Vocabulary of Domestic Life, Trades and Religious Worship in Old Valencian Inventories: bancs, arquibancs and bacins

JOAQUIM MARTÍ MESTRE

Universitat de València
Joaquin.Marti@uv.es

Recepción: març de 2024. Aceptación: abril de 2024

Resum: L'objectiu d'aquest article és estudiar des del punt de vista lexico-semàntic i amb una perspectiva diacrònica, tres mots de la vida quotidiana pretèrita, amb presència en els àmbits domèstic, professional i religiós. A partir d'aquests mots (*bancs*, *arquibancs* i *bacins*) i de les unitats polilèxiques que formen, s'estudien també altres veus semànticament relacionables. La documentació en la qual es basa aquest treball està constituïda per relacions de béns valencianes manuscrites dels segles XIV, XV i primera meitat del XVI.

Mots clau: Història del lèxic. Lèxic de la vida quotidiana. Inventaris de béns. País Valencià.

Abstract: The aim of this article is to study, from a lexico-semantic point of view and with a diachronic perspective, three words of everyday life in the past, with presence in the domestic, professional and religious spheres. On the basis of these words (*bancs*, *arquibancs* and *bacins*) and from the polylexical units they form, we also study other semantically related words. This work is based on unpublished manuscript documentation of inventories of goods from Valencian notarial protocols of the 14th, 15th and first half of the 16th century.

Keywords: History of Catalan lexicon. Everyday lexicon. Inventories of goods. Valencian Country.

1.- OBJECTE D'ESTUDI

Les relacions de béns dels protocols notarials són una font de primer ordre per a la història de la llengua, especialment per a la història del lèxic. Aquests documents, perfectament datats i localitzats, reuneixen un vocabulari ampli relacionat amb la vida quotidiana en els seus diferents àmbits. En molts casos es tracta de mots i accepcions que difícilment es poden trobar en altra classe de textos antics. Encara que el grau de detallisme dels escrivans en la descripció dels objectes inventariats varia, la voluntat de garantir-ne una perfecta identificació, fa que sovint ens trobem amb descripcions minucioses, les quals faciliten la imatge que ens podem formar dels referents.

Així, doncs, el cabal lèxic dels inventaris permet complementar, matisar, corregir o confirmar la informació lèxica i semàntica dels diccionaris des de diferents perspectives. Hi trobem nombroses veus i accepcions no enregistrades, no documentades, o que avancen considerablement la data de documentació. Els estudis onomasiològics històrics s'hi veuran també enriquits, a través de la classificació dels mots en grups conceptuals. Així mateix, milloren el coneixement de la història i de la distribució dialectal pretèrita de moltes formes lingüístiques escassament o parcialment documentades, tant en els diccionaris diacrònics com en les bases de dades informatitzades. Les relacions de béns permeten recórrer la vida pretèrita dels mots en el seu context¹, i en relació amb altres mots del mateix marc. Per això en aquest treball ens referirem a altres veus d'interés lexicogràfic relacionables semànticament amb les que en conformen el nucli central.

En aquest treball estudiarem des del punt de vista lèxic i semàntic tres objectes pertanyents a tres dels àmbits millor representats en les relacions de béns, com són el domèstic, el professional i el religiós. Tinguem en compte que els obradors dels oficis solien estar en la mateixa residència habitual, i que en moltes cases, sobretot d'individus acomodats, es podien trobar altars, als quals cal sumar els nombrosos objectes litúrgics que proporcionen els inventaris d'esglésies i monestirs.

Ens ocupem especialment d'aquelles estructures sintagmàtiques nominals en què els substantius *banc*, *arquibanc* i *bací* són el nucli d'un sintagma nominal i van complementats per un adjectiu o per un sintagma preposicional que en precisen el sentit², especialment dels casos en què els complements assenyalen la funció, la classe o la procedència dels objectes representats per cadascuna d'aquestes veus. Aquestes estructures sintagmàtiques permeten conèixer amb més detall el significat de cadascun d'aquests substantius i les denominacions que s'hi apliquen en el període estudiat. Els sintagmes preposicionals habitualment segueixen un d'aquests esquemes: a) preposició + sintagma nominal, i b)

¹ Com diu Colón (2023: 347), a propòsit dels cultismes en Antoni Canals, «per veure amb major claredat la vida del mot[,] no ens hem d'acontentar amb una primera documentació i abandonar la persecució del lexe». Afirmació que es pot fer extensiva al vocabulari en general.

² Per elisió de la preposició, cosa que ocorre rarament, pot sorgir l'estructura sintagma nominal + sintagma nominal en aposició, per ex., *banc estrado*.

preposició + verb en infinitiu (+ complement). Aquestes construccions poden admetre variants en la preposició que introdueix el sintagma preposicional, per ex. *banc a / de / per collir fruita*.

Marquem amb (*) les estructures sintagmàtiques no registrades en els diccionaris diacrònics, i amb (+) les no documentades.

Ens basem en relacions de béns valencianes contingudes en protocols notarialis manuscrits dels segles XIV, XV i primera meitat del segle XVI, procedents de l'Arxiu del Reial Col·legi Seminari de Corpus Christi de València (ACCV) i de l'Arxiu del Regne de València (ARV)³.

2.- BANC

Del germànic BANK, a través del llatí vulgar. En els inventaris consultats és el nucli de diverses estructures polilèxiques pertanyents als dominis domèstic, professional i religiós, moltes de les quals no són enregistrades en els diccionaris diacrònics ni en els corpus informatitzats.

**banc d'altar* (ACCV 22514, 17-VII-1480, im. 205) i **banquet de tenir l'altar* (ARV 338, 13-X-1517, p. 4) o **banquet per a parar l'altar* (ARV 616, 11-II-1516, p. 3); *banc de baixador (ACCV 11334, 13-VII-1491, im. 394), de l'ofici d'abaixador, +*banquet de barca* (ACCV 26946, 17-X-1459, im. 287), *banc de bastir (ACCV 23193, 31-V-1421, im. 115), en l'inventari dels béns del ferrer i manyà Ramon Vidal; **banc de batre arròs* (ACCV 1443, 7-III-1381, im. 37)⁴, *banc de bronir* (ACCV 9531, 30-IV-1438, im. 73)⁵, de l'ofici d'argenter, *banc de cadafal (ACCV 23413, 20-IV-1457, im. 74), *banc de carder (ACCV 22108, 14-VIII-1450, im. 316), +*banc de cardussar* (ACCV 26453, 18-VII-1429, im. 147) i *banc de fust per a cardussar llana* (ARV 859, 25-XI-1410, f. 325v), de l'ofici de paraire; **banquet de cavalcar* (ARV 1055, 21-I-1539, p. 14) o **banquet d'encavalcar* (ACCV 9531, 29-X-1438, im. 197), *banc de cavall* (ACCV 25991, 19-II-1421, im. 20)⁶, *banc de cenre (ACCV 20871, 11-IX-1431, p. 2).

**Banc a collir fruita* (ACCV 68, 11-XI-1418, im. 415), alt, **banc de cullir fruita* (ACCV 26947, 6-XI-1458, im. 487), **banc de cullir fruita d'hort* (ACCV 20875, 5-X-1434, p. 9), o **banc per collir fruita* (ACCV 23221, 27-I-1424, im. 29)⁷, i **banc de collir fulla* (ACCV 26565, 1-XI-1461, im. 149), segurament

³ Citem els inventaris procedents de l'ACCV i de l'ARV amb la signatura del protocol, seguida de la data i de la pàgina (p.) o el foli (f.) de l'inventari, i en el cas dels digitalitzats, del número d'imatge (im.) del protocol.

⁴ cf. «quendam banchum triturandi arrocium» (ARV 2878, 1343, im. 15).

⁵ Amb el sentit de 'brunyar'. Segons el DECat (II, 297b), pres de l'occità antic *brunir*.

⁶ cf. «De nosaltres n'i havia q[ui] anaven al banch del cavall e altres als streps» (1444) (CICA, Illes XV-5, p. 258, l. 31). En aragonés: «III muesos de ffreno con sus *bancos cauallares*» (1374) (IA, III).

⁷ El DAG (I, 183) recull a Lleida *banc* amb el sentit d'«escala triangular de fusta per a collir fruita, etc., que tenen per les masies», sense documentació; en el DECat (I, 616a) *banc* 'escala de

de les moreres, per als cucs de seda⁸. **Banc de colteller* (ACCV 12594, 12-II-1453, im. 138).

banc de cup (ACCV 26112, 20-V-1434, im. 12), *del cup* (ARV 2643, 26-III-1399, p. 5)⁹, o *per al cup* (ACCV 25752, 21-VIII-1448, f. 89r). Segons el VLCM, *banc* o *banc de cub* 'post gruixuda amb peus o sense que serveix de suport per a posar-hi bótes, vaixells, màquines' (1410), i igualment en el DCVB, *banc* 'suport còncau damunt el qual va col·locada horitzontalment una bóta' (Catalunya), i amb diversos sentits en relació amb la premsa de vi.¹⁰

Com es pot llegir en diverses relacions de béns valencianes dels segles XIV i XV, el banc servia també per a pujar, muntar, metre o descarregar la *verema* (o *venema*) als cups, trulls¹¹ i folladors, i per això es tenia davant d'aquests, sobretot en el temps de la verema: «un banch gros per tenir denant los trulls en venemes» (ARV 2647, 30-IV-1406, p. 4), «un cub ab son follador i un banch gran davant lo dit cub» (ARV 2789, 20-V-1362, f. 207v). Es tracta d'una accepció de *banc* no registrada en els diccionaris històrics. Exs. «un banch a putjar venema al cup» (ARV 71, 8-XII-1399, im. 291), «Ítem, un cup que cap de set tro en VIII gerres ab son follador (...) Ítem, un banch per a pugar la verema al follador» (ACCV 26687, 4-IV-1401, p. 4), «dins la qual alqueria hi havia dos cups, (...)

---

collir olives' a Juneda, també sense documentació (cf. Griera 1933: 282). L'ús del *banc* per a collir fruita no figura en el DNV (ni en el DIEC), però és ben conegut en valencià. Ja el va recollir MGad: *banch d'esmunyir olives o collir altres fruites* «especie de escala de tijera». Per a collir fruita, Palanca (1991: 130) cita l'*escala de banc* «construïda amb tres barres convergents, una d'elles oposada a les altres dos, articulades a l'extrem superior per mig d'una frontissa».

⁸ En alguns col·loquis de Carles Ros (segle XVIII), *banc de pelar (la) fulla*, que trobem també en inventaris del segle XVII: «en lo corral de dita casa hi havia un *banch de pelar fulla*» (ARV 1417, 10-X-1654, p. 21).

⁹ Figura també en el CICA (1497) («Gandia» I, p. 344, l. 16).

¹⁰ En el *Thesaurus puerilis* de Pou (1580: 13v) «lo *banc de la premsa* o lo norri. Hic lacus, ci».

¹¹ Actualment *trull* (< TÖRCŪLUM) i *cup* (< CŪPU, masculí de CŪPA 'bota') sovint són vistos com a sinònims, amb una distribució geogràfica diferent (cf. PALDC m. 674 «El cup»). En ocasions, però, s'hi assenyalen diferències, com al Penedès, on el *cup* és el 'dipòsit per guardar la verema trepitjada i el most perquè fermentin' i el *trull* s'identifica amb la premsa (Català 2006). Pou (1580: 13v) diferenciava entre «*tina* o *cup*. Tinia, cupa, aè» i «la *premsa* per fer vi, o oli, hoc torcular, is. Praelum, li», mentre que relacionava el *trull* amb «la mola que pasta les olives». En l'*Espill* de Jaume Roig la *premsa*, el *cup* i el *trull* són enumerats successivament com a objectes diferents (DCVB). En els inventaris valencians consultats de vegades el *cup* i el *trull* també s'enumeren com a objectes diferenciats, tots dos relacionats amb l'elaboració del vi, ex. «dins lo qual ostal o casa foren trobats los béns següents: Primo, en la entrada hun *cub* de cent cantes. (...) Ítem, una premsa. Ítem, hun banch de fust per a pujar als *cubs*. (...) Ítem, hun *trull* nou de noguer» (ACCV 26952, 20-I-1466, im. 46), «una trescoladora de terra, hun *cubet* de fusta ab dos folladors de fusta, la hun del dit cubet, l'altre dels *trulls* de la dita alqueria» (ACCV 23004, 11-IV-1480, im. 331), «Ítem, la casa de la altra alqueria fonch atrobat lo següent: (...) Ítem, hun *trull* e hun jouet. Ítem, dos *cups*» (ARV 3105, 14-VI-1501, p. 4), i fins i tot es fa referència a un *cup* ab son *trull* (ARV 2587, 19-V-1431, p. 2). Cal tenir en compte també que únicament trobem referències a la capacitat dels recipients amb relació als cups, i no als trulls, i, igualment, es documenten aixetes, grifons i taps en els cups, però no en els trulls. Això fa pensar en un ús del cup com a dipòsit per a la fermentació del most, d'on s'extrauria el vi ja fermentat.

de roure¹², ab sos folladors. Ítem, vint gerres vinaderes entre grans e chiques. Ítem, un *banch gran per a pujar la venema*» (ACCV 28872, 22-VI-1401, im. 9), «hun cup, lo qual apparia fos de roure, que colava sis jerres poch més o menys, ab son follador, e un *banch per muntar la venema*» (ACCV 27579, 11-VI-1415, im. 54), «un *banch de fust de metre venema al trull*» (ACCV 22483, 23-V-1415, im. 45), «un *banch per al trull (...)* ab sos peus» (ACCV 25322, 9-III-1416, im. 50), «Primo, hun cub de roure encercolat que pot caber o colar deu gerres mercaderes de vi. Ítem, un follador del dit cub. Ítem, hun *banch gran de fust per obs de metre venema en lo dit cub*» (ACCV 13612, 26-II-1440, im. 59), «un *banch de pugar la venema als cups*» (ACCV 16937, 7-II-1444, p. 16), «un cup de set gerres poch més o menys ab son follador e *banch de descarregar la verema*» (ACCV 25340, 8-X-1459, p. 4)¹³; o simplement per a pujar al cup: «hun *banch de fust per a pujar als cubs*» (ACCV 26952, 20-I-1466, im. 46)¹⁴.

Segurament amb un sentit similar, es documenten *bancs de (per a) venemar*¹⁵, juntament amb altres objectes usats en l'elaboració del vi (cups, cubets, folladors, trescoladores): «Ítem, altre cup de roure que cola VI gerres ab follador. Ítem, un cubet xich que cola gerra e miga de roure. Ítem, un *banch gran per a venemar*» (ACCV 72, 3-V-1401, im. 277), «Ítem, un cub de roure que cola XII jarres poch més o menys. Ítem, un follador. Ítem, un *banch alt de venemar. Ítem, una trescoladora*»¹⁶ (ACCV 23933, 7-II-1421, p. 3), «un cubet de fust que cola o pot colar trenta o quaranta cànters poch més o menys, ab son follador e

¹² Molts cups eren de roure, encara que també n'hi havia d'altres fustes (cirer, pi). El banc que l'acompanyava sovint era també de roure.

¹³ En l'inventari del castell de Castellar (1388) també es documenta «un banch gran de fusta abte per pujar la verema en les dites tines» i «I banch migencer abte per pujar verema a les tines» (Casas i Homs, 1970: 15).

¹⁴ També en el celler del castell de Castellterçol hi havia «dos banchs, un gran, altro petit, per puia al cup» (Madurell i Marimon 1972: 34). Segons diu Serra i Clota (1993: 294), «el cup solia ésser alt», i els bancs servien per pujar-hi. Sembla que sovint es bastien sobre bases de pedres: «trobam en lo celler major del dit alberch dos cups bastits sobre peus de pedres, cascun ab son follador» (ARV 2645, 14-XII-1400, p. 12). De fet, no resulta rar de constatar en els inventaris dels segles XIV i XV la presència de pedres juntament amb els cups i els folladors.

¹⁵ En alguna ocasió es documenta la variant sincopada *vermar*: «hun banch gran per al dit cup per ha *vermar*» (ARV 1539, 24-I-1439, p. 6), «banch per a *vermar*» (ARV 1528, 29-VIII-1446, f. 135r).

¹⁶ Després d'uns quants dies, i efectuada la fermentació tumultuosa, el vi es passava del cup a la *trascoladora* o *trescoladora*, en l'operació anomenada *trascolar* o *trescolar*, per separar-lo de les matèries sòlides (cf. Giralt 1980: 52, Limorti 1993: 287). El verb *trascolar* compta amb documentació medieval en els diccionaris diacrònics, però no el substantiu *trascoladora*. El DCVB registra *trascoladora* 'cubell que es posa sota el duell del cup i serveix per a trascolar el vi' a Alcoi i a Eivissa, i *trascolador*, en valencià, tots dos sense documentació. La forma que veiem habitualment en els nostres inventaris és la femenina, sobretot amb la variant *tres-*, des de la primera meitat del segle XIV, exs. «II *trescoladores* redones» (ARV 10408, 1326, im. 107), «una *trescoladora*» (ARV 16930, 1332, im. 71). En trobem de *fust (cirer, pi)* i de *terra*, exs. «una *trescoladora* de cirer» (ARV 1772, 30-V-1376, f. 101r), «una *trescoladora* de pi» (ACCV 27579, 11-VI-1415, im. 55), «una *trescoladora* de ffust e altra de terra encordada» (ACCV 23229, 13-IV-1473, im. 67). Encara que rarament, també es pot documentar el masculí *trescolador*: «dos cups xichs (...) ab son banch e sos folladós e ab hun *trescolador* de fust» (ACCV 21170, 25-IX-1424, im. 656).

banch de venemar» (ACCV 20869, 7-I-1428, p. 1), «en l'altre celler de la dita casa (...) hun *banch gran de venemar*» (ACCV 20874, 12-III-1443, p. 8).

En aquests casos, el verb *venemar* (actual *veremar*)¹⁷ no es refereix, doncs, pròpiament, a l'accepció de 'tallar o collir el raïm', l'única que defineixen els diccionaris diacrònics i normatius, sinó que amplia aquest significat al procés d'elaboració del vi¹⁸. Així mateix, *venema* o *verema* es refereix al raïm ja collit, sentit documentat ja al segle XIII (cf. DECat, IX, 258b-259a; Colón, 2003: 24, 50).

També es podia muntar la *verema* i les portadores al cup i al follador amb una *talla* o amb una *corriola* i *cordes*: «una *talla* de muntar la venema al cup» (ACCV 11428, 2-III-1440, im. 109), «hun cup que pot colar quatre gerres poch més o menys ab son follador e ab una *talla* o *corriola* ab ses *cordes* per muntar les portadores al follador» (ACCV 25478, 14-VI-1443, im. 93), «havem trobat hun cup de fusta qui cola deu gerres de vi poch més o menys, ab son follador de pi e ab sa *talla* de fusta per muntar les portadores» (ACCV 11436, 6-V-1470, im. 155).

El *follador* i, menys sovint, *afollador*, fet de fusta, era usat per trepitjar, *calcigar* o *follar* el raïm¹⁹, cf. «hun *afollador* de calcigar venema» (ACCV 22103, 5-IX-1441, im. 74), «hun *follador* de calsigar verema damunt lo trull» (ARV 606, 3-III-1503, im. 139). En alguns inventaris veiem que es col·locava en el trull o sobre el trull: «en la casa del trull sobre ls dits trulls un *follador* nou» (ARV 2647, 30-IV-1406, p. 4), «sobre lo trull hun *follador* de fust sotil e molt antich» (ACCV 22859, 25-XI-1451, im. 59), «hun *follador* en hun trull per a venemar» (ACCV 26662, 19-XII-1465, p. 3), «hun *follador* sobre lo trull» (ACCV 22999, 3-XI-1475, im. 339), «hun *follador* en los trulls» (ACCV 23012, 24-II-1491), «sobre los trulls dos *folladors* vells de fust» (ARV 4149, 30-V-1503, p. 19)²⁰. En l'inventari del veí de Vilafamés Guillem Exernit s'identifica amb la *civera*: «hun cup ab son *ffollador* o *civera* que cap qualsque dehuyt càrregues poch més o menys» (ACCV 23026, 29-II-1504, im. 175). Recordem que la *civera* era el 'graellat del cup' (DCVB), on la *verema* era calcigada o

¹⁷ Del llatí VINDĒMIĀRE, com *venema*, de VINDĒMIA. Les formes *verema* i *veremar* s'expliquen per dissimilació de les consonants nasals. Actualment, segons Veny (PALDC m. 637 «La *verema*»), *venema* i *venemar* es mantenen «a una part del cat. central». En els inventaris valencians del segle XV consultats predominen les formes etimològiques *venema* i *venemar*, però també apareixen les dissimilades *verema* i *veremar*.

¹⁸ Igualment en aquest: «hun *follador* en hun trull per a *venemar*» (ACCV 26662, 19-XII-1465, p. 3). Un dels exemples documentals de *veremar* recollits en el DCVB, procedent dels sermons de sant Vicent Ferrer, ja conté aquest sentit: «Féu un trull per a *veremar*».

¹⁹ Encara que poc habitual, documentem també la variant formal *fullador* (ACCV 26198, 20-VII-1437, p. 7; ARV 1117, 10-XI-1485, p. 2; ARV 1055, 20-V-1541, p. 23).

²⁰ També documentem «hun *foladoret gich* de calciguar venema en portadora» (ACCV 16837, 7-II-1444, p. 16). Sembla que en les portadores o semals també es podia foliar el raïm. En aquest sentit, Grieria (1933: 64) recollia l'expressió *fer buidons* 'foliar el raïm en samals i buidar el suc al cup' (La Bisbal). En l'inventari dels béns de Berenguer Escart sembla diferenciar-se entre un *follador* de cup i de trull: «*I cup* de roure de X càrregues *ab son follador*. (...) Ítem, *I follador de trull*» (ARV 2800, 1356, f. 41r).

trepitjada²¹. Giralt (1980: 51) es refereix també al *brescat* o engraellat de fusta «sobre el qual en alguns llocs era trepitjada la verema». Igualment, a Monòver el raïm s'escampava sobre les *taules del cup*, on els homes el *xapaven*, i des d'on el most anava caient dins del cup (Limorti 1993: 287); a Binisalem, damunt el cup hi havia una *empostissada de fusta*, «amb bastant de badai entre una i s'altra», on els trepitjadors esclafaven el raïm, «i es suc queia a baix, sense que hi passàs sa rapa» (Llabrés + Vallespir 1983: 193).

En els inventaris del segle xv i primera meitat del xvi es troben també referències a *posts*, *empostaments* i *empostats* dels trulls, on es trepitjaria el raïm: «sis *posts del trull*» (ACCV 27208, 17-VII-1450, f. 99v), «en lo seller de la dita torre o posada del senyor dos *empostaments dels trulls* del dit seller, lo hun *empostament dels trulls grans* e l'altre *empostament del trull xich*» (ACCV 23941, 30-V-1451, p. 3), «en lo seller del vi (...) dos *enpostats dels trulls* ab tot son menester» (ARV 665, 25-I-1522, f. 6v).

Una funció similar faria el *follador*. En alguns inventaris es pot veure que aquests estaven formats per posts, sobre les quals es follava o afollava el raïm: «dues posts velles dels *folladors*» (ARV 2645, 14-XII-1400, p. 13), «nou posts de *follador*» (ACCV 23181, 11-XI-1410, im. 159), «huyt posts que serveixen per *follador al trull*» (ARV 851, 2-VI-1508, im. 155). De fet, hom fa al·lusió també a posts o postetes per *afollar* el raïm en el trull: «X postetes de fust per *afollar lo vi als trulls*» (AMV 2/15, 24-X-1399), «alcunes posts de fust per *afollar la venema en lo trull*» (ACCV 1415, 29-X-1403, im. 489). I en l'inventari de Joan Bordils es parla d'un «*canyic del trull de fust o follador*» (ACCV 26121, 26-VIII-1428, im. 85)²².

Actualment, el mot *follador*, derivat de *follar* 'trepitjar raïm' (llatí vg. FŪLLARE), segons l'ALDC (m. 971 «El cup»), es conserva a Guardamar (cf.

²¹ Mot d'origen incert (cf. DECat, II, 722a; DCVB; DHLF), comú amb el francès, amb l'occità i amb parlars italians, reto-romànics i de l'Alt Aragó. Generalment s'aplica a un aparell de transport format per barres, semblant al baiard. Amb aquest sentit es documenta des de 1432 «civera de traure fems», en un inventari d'Osona (Dag, II, 178; DECat). El sentit de 'graellat del cup' és també antic, tot i que compta amb escassa documentació. En el DCVB es recull només en un inventari de Benassal de 1443, emparellat, igualment, amb *follador*: «En lo celler se trobaren primo hun cup de doents quantes poch més o menys ab sa *ciuera e folador* ab cinch cèrquols d'àlber bons». Apareix també en l'anònim *Libre de plantar vinyes e arbres...*, tractat d'agricultura de finals del segle xv, probablement també originari del Maestrat, en aquest cas agrupat amb *brescat*: «Com veremarets la verema sia mesa en cubells o portadores que stiga al sol e a la serena iii jorns e pessats los iii jorns sia calcigade en *civera o brescat* e sían triada la rapa» (Luna-Batlle 2011: 65-66). La cita que ara aportem, de principis del segle xvi, continua localitzant el mot a les comarques castellonenques, en aquest cas al Pla de l'Arc, i emparella el mot que era més propi d'aquestes comarques amb el més habitual a les comarques valencianes centrals (*follador*). L'aplicació a estris diferents deu tenir a veure amb el fet que tant el graellat del cup com l'instrument de transport estan formats per barres paral·leles o de través.

²² El DCVB recull a Mallorca, sense documentació, *canyís* 'sòl de posts llevadisses que descansen damunt unes travesses o bigues, part damunt el cup, i sobre el qual es trepitgen els raïms'. El Dag (II, 67) el documenta en un *Método per fer vi*, sense identificar. Veiem que ja era conegut en valencià al segle xv.

PALDC, m. 674 «El cup»); a Elx es coneix *afollador* 'lloc on es calciga el raïm', sinònim de *cup* (Segura, 2003: 196), i el verb *afollar* 'trepitjar el raïm' (Martines 2012: 20), i en EscLl es recollia *afallador* «tinillo», com a sinònim de *cubeta* i de *llac* «receptáculo hecho de fábrica en donde se recoge el mosto que corre de la uva pisada en el lagar», diferenciat del *trull* «estanque pequeño o alberca en que se pisa la uva para exprimir el mosto: tiene una canalita por donde corre este a la tina o vasija en que se recoge para echarlo después en las cubas o tinajas»²³. Hem vist, però, que antigament, almenys en valencià central, el follador tenia un sentit distint, diferenciat del cup.

+*Banc de cuina* (ARV 2364, 1333, im. 62)²⁴, **banc d'ensabonar*, de fust (ARV 1828, 31-VII-1523, p. 3), «un banquet per a tenir la conca per a ensabonar» (ACCV 13565, 26-II-1540, p. 3), «de quatre peus» (ARV 3076, 22-II-1511, p. 4), xic (ACCV 11287, 11-X-1521, p. 4). Sembla que el mateix objecte podia ser usat també per a pastar²⁵: «hun banch de fust per a ençabonar e pastar» (ARV 1828, 25-VIII-1523, p. 3). Més rarament **banqueta d'ensabonar* (ARV 2277, 27-VII-1530, p. 5). En els inventaris es registren també altres objectes d'ensabonar: *caldera d'ensabonar* (ARV 1845, 19-X-1479, f. 117v), *conca d'ensabonar* (ACCV 11373, 5-XI-1468, im. 418), *llibrell d'ensabonar* (ACCV 20707, 22-VIII-1439, im. 113)²⁶, *pastera d'ensabonar* (ARV 348, 9-X-1504, im. 88), i *tauleta d'ensabonar* (ARV 1299, 15-V-1544, p. 4)²⁷.

²³ Actualment *cuba* es coneix en alguns punts de la Ribagorça, de la Llitera, del Baix Matarranya, dels Ports i del Baix Maestrat (Giralt, Moret 2019: 54-55). Antigament es registra en documentació valenciana dels segles XIII, XIV i XV (CIVAL). En els inventaris consultats és poc habitual, però se'n poden trobar alguns casos al segle XV, i menys sovint del diminutiu *cubeta*: «quatre cubetes de veremes» (ACCV 18577, 10-II-1494, im. 32). Destaca sobretot la presència de *cuba* en l'inventari de Joan Calbo, veí de Sogorb, on és la veu habitual, en comptes de *cup* (ACCV 26952, 20-I-1466). Això sembla apuntar també cap a la tesi d'un aragonesisme en valencià (cf. Giralt, Moret 2019). Quant a *llac* (Castellbò, 1518) (< LACU), que el DCVB i el DECat (V, 10a) registren actualment en valencià, apareix rarament en els inventaris consultats, però el documentem entre els béns del llaurador de Mislata Nicolau Llobregat, en relació amb el *trull* i diferenciat d'aquest: «una porta de fusta sobre lo *lach* del trull, e sobre lo trull hun follador» (ACCV 23024, 12-XII-1502, p. 8), amb una distinció segurament en la línia de la recollida en EscLl entre *trull* i *llac*.

²⁴ En el DCVB *banc de cuina* 'fogons alts, o sia el pedrís de devers un metre d'alt, en el qual van encaixats els fogons per cuinar' (València), sense documentació. També podia usar-se el banc per als objectes de cuina: «hun banch ab scudelles, olles e talladors e altres frasques e ostilles de la cuyna» (ARV 4393, 18-IX-1415, p. 9).

²⁵ Encara que també hi havia pròpiament un *banc de pastar* (ACCV 20941, 5-V-1451, im. 181) o *banc per a pastar* (ARV 1828, 8-XI-1523, p. 5) i una *banca per a pastar* (ACCV 19136, 13-XII-1486, im. 386). cf. «un banch trencat en què stava la pastera (...), VIII diners» (ACCV 6416, 24-II-1411, im. 969), «un banch de fust vell per a metre lo librell per a pastar» (ACCV 12317, 7-X-1486, im. 493), «huna pastera husada ab son banquet» (ARV 2347, 4-IV-1547).

²⁶ I la variant rara *sabonar*: «quatuor librells de pastar, *sabonar* e *scurar*» (ACCV 25203, 11-VII-1453, im. 324).

²⁷ A pesar de ser una de les feines domèstiques més habituals, el DCVB només aporta una documentació medieval del verb ensabonar (1442), i el DECat (VII, 561b) només el registra en el *Thesaurus* (1575) d'Onofre Pou, i, així mateix, ni aquests diccionaris, ni tampoc el CICA i el

**Banc d'escarnar* (ACCV 22192, 1-XII-1433, im. 248), de l'ofici d'assonador, **banc d'escriptori* (ARV 1008, 22-X-1382, im. 273)²⁸, **banquet d'estar al foc* (ACCV 18571, 25-XI-1491, im. 276)²⁹, **banc d'estirar seda* (ARV 2274, 5-X-1519, p. 3), de velluter, i **banquet per a tòrcer seda* (ARV 1770, 19-II-1546, f. 96r)³⁰. **Banc d'estrado* (ARV 2645, 13-XII-1400, p. 8), *banc estrado (ACCV 9549, 16-X-1467, im. 65), o **banc de l'estrado* (ACCV 24075, 3-X-1476, 120), i rarament el compost *davantestrado*, referit al banc que es col·locaria davant de l'*estrado*: «hun banch appellat *davant strado*» (ARV 1251, 8-III-1496, p. 3).

L'*estrado*³¹ i el *banc d'estrado* podien tenir un matalàs: «un matalafet blanch d'estrado» (ARV 2645, 14-XII-1400, p. 11), «hun matalafet de banch de strado blanch» (ARV 1902, 21-VIII-1433, f. 117v), «hun matalaff larch e stret de strado» (ARV 1900, 18-VII-1432, p. 9), «hun banch de strado ab son matalafet» (ACCV 20874, 12-III-1443, p. 7), o un trasportí: «un banch encaxat ab son rebanch de strado (...) Ítem, un transportinet³² del banquet del dit strado ple de llana» (ACCV 25222, 11-VII-1475, im. 347)³³.

En alguns inventaris s'assenyala que l'*estrado* (rarament, *astrado*) o el *banc d'estrado* anaven amb un *rebanc*, conegut també com a *rebanc d'estrado*: «hun banch ab son *rebanch de strado*» (ACCV 21868, 18-I-1460, im. 275), «hun banch de strado ab son *rebanch*» (ACCV 26623, 3-VIII-1468, p. 4), «hun *astrado ab son rebanch*» (ACCV 26961, 28-II-1478, im. 124); en alguna ocasió amb un *banquet*: «un banch gran d'estrado ab son *banquet*» (ARV 2241, 14-VIII-1418, p. 3). Igualment, hom pot llegir un *estrado* amb *banc* i *rebanc*³⁴: «En

---

CIVAL, no registren les unitats polilèxiques amb aquest verb que veiem en les relacions de béns, a excepció de pastera d'ensabonar (DCVB 1614).

²⁸ Amb caixons i amb respatlé: «un banch de scriptori encaxat que és de un caxó ab respatlé ab algunes scriptures» (ACCV 26453, 5-XI-1429, im. 204). *cf.* «un banquet de fusta a manera de caxonet per escriure, vell, chich» (ACCV 10734, 21-X-1523, p. 4), «una bancha o taulla per a scriure» (ACCV 25960, 13-X-1422, im. 101).

²⁹ *cf.* «hun banch de fust de om prop lo foch» (1489) (Barceló, 1994: 158). Griera (1933: 260) comenta que en la casa tradicional la llar és envoltada «de bancs o pedrissos per a seure».

³⁰ *cf.* «una banqua de torcre seda» (ARV 4174, 10-VI-1452, f. 48v).

³¹ Castellanisme que documentem des de 1400. En els inventaris valencians consultats dels segles xv i xvi no trobem el femení *estrada* 'tarima o part elevada d'una sala', 'banc amb prestatges o calaixos', que recullen el DCVB i el DECat (III, 790a) com a mot genuí.

³² Segons el DCVB i el DECat (III, 795a), de l'it. *strapuntino*. La variant més habitual en els inventaris valencians del segle xv és *trespontí*, que hi documentem des de 1415: «un *trespontí* blanch de canemarç per jaure en nau» (ACCV 25298, im. 90). També s'hi documenten variants amb *trans-* i *trens-*: *transpontí*, *trenspontí*, *transportí*, *trensportí*. La *r* es troba també en les variants *trasportí* i *tresportí*. En les variants amb *r* possiblement intervé l'analogia amb *transport* i *transportar*.

³³ Per això l'*estrado* es compara amb un llitet: «en lo menjador de la dita casa un *litet o estrado* ab hun matalaf e una cortina de tela negra» (ARV 1356, 7-II-1523, p. 3). Pou (1580: 152) també es refereix a aquesta funció del nostre mot: «Lo *estrado*, o setial, o lloc per dormir de dia. Anaclinterium».

³⁴ L'únic diccionari històric que registra *rebanc* 'segon banc o sòcol que es posa sobre el primer' és el DCVB (doc. 1527).

una altra cambra. (...) un *strado* ab lo *banch* e *rebanch* de larch de dotze pams» (ACCV 25222, 11-VII-1475, im. 314), o que es componia de banc i rebanc: «en la sala de la dita casa (...) un *estrado*, ço és, *banch* e son *rebanch* encaixat» (ACCV 12317, 13-X-1486, im. 492), «en la çala de la dita casa (...) hun caxó a manera d'*estrado*, ço és, *banch* y *rebanch* ab tres caxons ab sos panys y claus, e lo de davall ab altres tres caxons» (ARV 1351, 31-I-1517, p. 13). La presència de caixons en l'*estrado* es pot comprovar en més enunciats, com en el següent³⁵, on també veiem que estava format per *dos peces*: «hun *strado* de dos peces ab sis caxons» (ACCV 18591, 16-II-1508, p. 5).

Encara que són poc freqüents, es poden trobar, en relació amb l'*estrado*, els derivats *sotabanc*, amb el prefix *sota-*, indicador de la posició inferior del referent: «hun *strado* ab *sotabanch* ab quatre caixes» (ACCV 20370, 6-III-1469, im. 167), «hun *strado* de fust sens caxons ab *sotabanch*» (ACCV 20380, 1-VII-1476, im. 499), i *sobrestrado* aplicat a un tipus de teixit, que es posaria sobre l'*estrado*: «un *sobrestrado* groch e vermell, VI s.» (ARV 490, 19-X-1452, p. 1).

*Banc de febrir (ACCV 9515, 11-VII-1422, im. 85), de l'ofici d'espaser, *banc de bugada (ACCV 26734, 3-XII-1420, im. 101), **banc de fer bugades* (ACCV 11422, 23-III-1439, im. 50), *de fer bugada* (ACCV 19148, 27-VI-1445, im. 48), o *per a fer bugada* (ACCV 25772, 20-IV-1468, p. 5), «ab quatre peus», i **banquet de llavar bugades* (ACCV 25335, 14-XI-1441, p. 4)³⁶, **banc per a prempsar bugada* (ACCV 23178, 11-VII-1407, im. 62) i **banquet (de fust) d'encrespar les bugades* (ACCV 11429, 9-IX-1454, im. 541)³⁷, **banc de fer faena* (ACCV 25742, 15-XII-1428, f. 76r; ARV 1625, 27-VI-1538, p. 3)³⁸, en diversos oficis. Podia complementar-se amb lo *banquet de tenir la ferramenta* (ACCV 25742, f. 76r), com el de l'obrador del ballester Bernat Ros.

**Banquet de fer flocadures* (ARV 481, 23-IV-1442, p. 1), **banquet de fer frangeta*: «hun cepet o *banquet de fer frangeta*» (ARV 4406, 31-V-1462, p. 2),

³⁵ Se'n podrien citar més exemples: «hun *strado* ab tres caxons grans e tres chichs» (ACCV 26962, 1482, im. 358), «hun *strado* de tres caxons ab sos rebanchs ab dos caxons» (ARV 1117, 5-XI-1485, p. 2), en aquest cas es troben caixons tant en l'*estrado* com en els rebancs.

³⁶ També en femení *banca ab quatre peus per llavar bugades* (ARV 2645, 14-XII-1400, p. 13), *banca a fer bugades* (ACCV 68, 11-XI-1418, im. 415), *banca de bugada* (ACCV 25032, 24-VII-1422, im. 31), *banca de bugades* (ACCV 11429, 12-VII-1455, im. 629), *banca per fer bugada* (ACCV 26045, 13-VII-1426, im. 77), *banca de fer o llavar bugada* (ARV 1539, 23-VII-1439, f. 95v). En aquest cas el DCVB registra *banca* 'siti de fusta amb quatre petges curts, damunt el qual es posen agenollades les dones per rentar la roba' (Empordà) i *banca cossiera* 'banquet sobre el qual posen el cossi per fer bugada' (Olot), en Griera (1933: 283) simplement *banca* 'banc de poca altura on es posa el cubell de la bugada' (Guissona, Bocairent). En inventaris aragonesos medievals es troba un *banc de lavar trapos* (1331), i *pora lavar trapos* (1403) (IA, V, 112; LVII, 5).

³⁷ cf. «Ítem, una caça de fer bugada. Ítem, un *banch de encrespar*» (ACCV 6429, 2-VIII-1434, im. 248); també «una *banqueta* de pi de *encrespar bugada*» (ACCV 1359, 1-XII-1400, im. 85), «una *banca de encrespar bugades* ab quatre peus» (ACCV 11429, 9-IX-1454, im. 618). En el DCVB *crespar* i *encrespar* 'fer plecs ondulats a la roba, sia amb els dits, sia amb la planxa', sense documentació.

³⁸ També hi havia *banques de fer faena* (ARV 10265, 2-I-1487, p. 3) i *banques de seure per a fer faena* (ARV 1873, 27-VI-1508, p. 3), un sabater.

**banc de fer pobils de caneles* (ARV 2205, 1329, im. 97)³⁹, amb aquest ús també es feia servir el femení *banca* (im. 100); *banc formatger (ACCV 26941, 18-IV-1453, im. 103) o **banc de fer formatges* (ACCV 11416, 29-XII-1448, im. 407), +*banc de ferrer* (ACCV 12644, 9-IV-1492, im. 152), *banc de filar llana* (ACCV 20998, 8-IV-1464, im. 53), *banc per a filar* (ACCV 11237, 15-VI-1467, f. 53r) i *banc de torn de filar* (ACCV 20901, 9-X-1451, im. 196), +*banc de fre* (ARV 2777, 1-VI-1342, f. 44v) i *banc de fre de cavall* (ARV 2205, 1329, im. 170)⁴⁰, DCVB *banc del fre*; +*banc de fuster* (ACCV 23278, 20-VI-1432, im. 94)⁴¹ i *banc de fusteria (ACCV 72, 21-VI-1401, im. 351), *banc de llancer: «un *banch* encorbit de *lancer*» (ACCV 22099, 26-I-1476, im. 14), **banc de llimar esperons* (ACCV 27183, 26-VI-1423, im. 103).

Banc de llit: «un peu de *banch* de lit» (ACCV 26112, 26-VIII-1438, im. 189), «hun *banch* de fust de lit» (ACCV 21002, 1-IV-1471, im. 118), «quatre *banchs* de llit de repòs» (ACCV 23026, 31-I-1504, im. 87). Segons el VLCM, *banc de llit* ‘banquet, en nombre de dos, damunt els quals es posen les posts del llit on s’estenen màrfeques, matalassos, llençols’ (1410). D’una manera similar en Griera (1933: 282): *banchs del llit* ‘banchs de fusta damunt els quals es posen les posts per a aguantar la màrfeqa i la roba tota’. Segurament designa un suport de llit en aquests casos: «dos *banchs* o peus de lit» (ARV 2645, 13-XII-1400, p. 7), «hun *banch* de tenir lit de repòs» (ARV 2431, 1-VI-1434, f. 116v). La funció de sostenir el llit també la podien fer les *banques* i *banquetes*: «hun lit ab V posts, qui stà sobre dos *banquetes* sotils» (ACCV 13070, 2-VII-1398, im. 48), «un lit ab dues *banques* altes, la una ab tres peus e l’altra ab quatre peus, sobre les quals se sostenia lo dit lit ab tres posts» (ACCV 20916, 26-II-1449, im. 42).

Davant del llit també solia haver-hi un banc. En diversos inventaris dels segles XIV i XV es troba el *banc de davant llit* (ARV 4406, 31-V-1462, p. 4), anomenat també «*banch* davant lo lit» (ARV 2759, 11-IV-1371, im. 20)⁴², «*banch* de davant lo lit» (ACCV 22588, 2-IX-1417, im. 80), «*banch* per a davant lo lit» (ACCV 23685, 10-I-1429, im. 92), «*banch* (...) per a davant lit» (ACCV 25749, 11-I-1443, p. 2). En ocasions es diu que és *baix*: «un *banch* de pi baix per star davant lo lit» (ARV 2424, 4-I-1426, p. 3), «hun *banch* baix que stà davant lo lit» (ARV 2427, 6-X-1430, f. 346v), o que està *encaixat*: «un *banch* encaixat davant llit» (ACCV 1415, 29-X-1403, im. 480), «dos *banchs* encaixats per a davant llit» (ACCV 23650, 24-VII-1450, im. 146)⁴³. Podia tenir *rebanch*: «hun *banch* ab *rebanch* encaixat davant lo dit lit» (ACCV 26950, 12-VI-1464, im. 181), i un *matalafet*: «Ítem, un *banch* davant lo lit. Ítem, un, *matalafet* per al dit *banch*» (ARV 2238, 26-X-1450, p. 6).

³⁹ Variant formal de *pavil* ‘ble’.

⁴⁰ En la *Crònica* de Ramon Muntaner *banch del fre del cavayl* (CICA, p. 165rb, l. 22).

⁴¹ En el DCVB *banc* ‘espècie de taula gruixuda, amb quatre cames robustes i un caragol d’estrènyer, damunt la qual treballen els fusters, ferrers i llauers’, sense documentació.

⁴² En el *Tirant lo Blanc* s’esmenta «lo *banch* davant lo lit» (DAG, I, 183). També apareix en inventaris aragonesos: «I banco escanil que esta davant el leyto» (1326), «un leyto de ropa con el banco que devant aquel yes» (1358) (Aliaga + Almenar 2023: 16, 180).

⁴³ Els bancs poden ser encaixats o amb peus: «dos *banchs*, lo hu encaixat e l’altre ab peus» (ARV 427, 15-IX-1449, p. 1-2).

En l'inventari dels béns del notari Francesc Cavaller es llig que el banc davant del llit era usat *per tenir los peus*: «un banquet feyt de coster de biga a davant lo dit lit per tenir los peus» (ACCV 9527, 2-IV-1429, im. 95), en altres casos *per a estrado, d'estrado o a manera d'estrado*: «hun banch baix davant lo lit per a strado» (ACCV 23178, 11-VII-1407, im. 64), «hun banch qui stà davant lo dit lit baix a manera de strado ab peus de barracons o caps de bigues, tot de pi» (ACCV 11422, 24-VII-1438, im. 101), «hun banch davant lo lit de strado» (ACCV 25203, 9-IV-1453, im. 183), per pujar al llit: «dos banchs de pi, cascú de quatre peus, lo hu dels quals servia per pujar al dit lit, davant aquell» (ACCV 20906, 2-I-1462, im. 12), i entre els béns del mercader Pere Daudé hi havia «un banquet poch davant lo llit que és stat peu de llit» (ACCV 1415, 29-X-1403, im. 489).

Encara que més rarament, també es troba «hun banch detràs lit ab quatres (sic) peus, I s. VI» (ACCV 24981, 8-XI-1472, im. 28), «un banch enquaxat detràs lo llit» (ACCV 25222, 18-VII-1475, im. 349), «un banquet chich davall lo lit» (ARV 2073, 29-V-1492), així com un **banquet per pujar al llit* (ACCV 9540, 13-VII-1450, im. 116) i un **banc per a muntar a fer lo llit* (ACCV 22554, 22-IV-1475, im. 56). Per tant, hi havia més d'un tipus de bancs en relació amb els llits.

*Banc de matar porcs (ACCV 8-I-1500, 11268, f. 16v) o **banc (de fust) per a matar porcs* (ARV 2397, 26-VIII-1468, p. 3), **banc d'obrar* (ACCV 23193, 21-VI-1421, im. 120), del ferrer Ramon Vidal, però també d'altres oficis. *cf. banca d'obrador* 'banca o taula de treball de fusters, de manyans, de sastres' (VLCM). I, referit a l'*obra de vila*, és a dir, a l'*obra de construcció*: «Ítem, hun retgle de fust lonch per a obra de vila. Ítem, hun banch per a obrar» (ACCV 24122, 18-XI-1465, im. 309). **Banc d'obrir aludes*: «hun banch de obrir aludes ab son perpal» (ACCV 26551, 26-IV-1430, im. 55), d'un paraire.

*banc de palejar: «Ítem, hun banch de palejar ab dos pals, per set sous. Ítem, tres posts de pelar sis sous» (ARV 2591, 28-I-1439, p. 3). Aquest banc formava part del lèxic professional dels aluders. El localitzem entre els béns de l'aluder valencià Bernat Linell. Un altre aluder, Jacme Cerdà, tenia «hun banch ab dos pals de ferre de l'ofici de aluder» (ACCV 11422, 23-III-1439, im. 50), així com «V gratuses de ferre e tres serres de palejar de l'ofici de aluder» (ACCV 11422, 23-III-1439, im. 49). Els diccionaris històrics i normatius no fan referència a aquest tipus de banc, ni tampoc a les serres de palejar. En el DCVB es registra *palejar* 'treballar amb la pala; remoure amb la pala', i en relació amb les indústries tèxtils el sentit de 'remenar un líquid els tintorers amb el palejador', sense documentació⁴⁴, però no el registren amb relació a la indústria del cuir, com en el cas que ens ocupa.

També localitzem en els inventaris valencians dels segles XIV, XV i XVI el verb *palejar* amb altres aplicacions. Així, es troba referit al forn (*pales de palejar*): «cinch pales de fust a obs de palejar al forn velles» (ARV 2413, 7-III-1412, f. 72r), en el forn del forner Antoni Grimalt, i «cinch pales de palejar pa,

⁴⁴ Aquesta accepció de *palejar* és la que figura també en Pons (1916: 128).

les tres bones e les tres sotils» (ACCV 13565, 26-II-1540, p. 2), en el forn de Lluís Mascó. Igualment, l'esparter de València Adam Ferrando posseïa «prexes⁴⁵ de fust per *palegar* et metre pa arere en lo forn» (ARV 1772, 30-V-1376, f. 100v)⁴⁶. Així mateix, es palejaven els cereals, com l'arròs i el forment, segurament per separar el cereal de la palla i d'altres brutícies⁴⁷: «unes cardes e uns pintes e una pala de *palejar* forment e hun almut» (ARV 421, 28-VI-1429, p. 3), «una pala de fust de *palegar* forment» (ACCV 11268, 8-I-1500, 11v), «en la matexa cambra quatre carregues de arròs brut sens *palegar*, poch més o menys» (ARV 618, 12-II-1518, p. 4).

**banc de parar ballesta*: «dos banchs de parar ballesta ab sos torns, fallen de l'hu los peus» (ARV 2373, 23-I-1455, f. 13v), **banquet de parar la porta*: «hun banquet de parar la porta» (ACCV 11381, 25-IX-1481, im. 232), i **banc (banquet) de parar a la porta*: «un banquet de parar a la porta» (ACCV 25222, 11-VII-1475, im. 310), «dos banchs de fusta de parar a la porta» (ACCV 11274, 11-IX-1506, f. 109v), en botigues. En la botiga de l'adroguer Gabriel Esperandreu hi havia «dos banchs de parar la porta e hun altre per a seure a la porta» (ARV 609, 27-I-1506, im. 32)⁴⁸. Igualment, «*banquet de fust per a tenir vendria a la porta*» (ACCV 20901, 13-X-1451, im. 220), i «dos *banquets de tenir davant la porta per a la tenda*» (ACCV 25213, 31-I-1461, im. 17). Anomenat, així mateix, *banc per a la porta*: «hun [ba]nch per a la porta» (ACCV 12595, XI-1548, im. 75), «hun banch de fusta per a la porta de argenter» (ACCV 13870, 12-XI-1490, im. 183), i *banc per a parar*: «e tres draps per a parar a la porta pilons e un banch per a parar, stimat II lliures» (ACCV 10930, 6-IV-1481, im. 216). Pot anar amb un complement directe que assenyala el producte que hom para: «dos *banquets de parar çabates a la porta* de dos posts cascú» (ACCV 25753, 7-VIII-1450, f. 149r), «hun *banquet de pi de parar spardenyes a la porta*» (ARV 602, 15-II-1499, p. 2), en botigues de sabaters i esparters⁴⁹. Amb una funció similar, en la casa del sabater Pere Fuster hi havia «hun *banquet de tenir les çabates a la porta*» (ARV 2427, 7-XI-1430, f. 350r).

⁴⁵ Podria ser una variant de *perxes*, per metàtesi, si no és una errada.

⁴⁶ En el DCVB es documenta *palejar* 'ficar o treure del forn els pans amb la pala', i el documenta l'any 1555. El DECat (VI, 181a) cita la mateixa font.

⁴⁷ En el DCVB *palejar* 'llançar a l'aire amb la pala els cereals batuts, perquè amb el vent se separi el gra del pallús', documentat en Lacavalleria (1696). Veiem que ja era conegut al segle XV.

⁴⁸ En efecte, a més dels *bancs de parar*, a la porta de les botigues i obradors podia haver-hi bancs de seure: «dos banchs de quatre peus de seure en la porta de la botiga» (ACCV 18591, 16-II-1508, p. 2), «E quant foren a la porta del dit obrador, en Calbo, barber, qui sahia en hun banch qui stava a la porta del obrador [de barber] del dit en Alberola» (1441-42) (CICA: València, f. 36r, l. 33).

⁴⁹ En l'inventari dels béns de Joana d'Estella, llegim que alguns dels productes tèxtils que venia estaven bruts i en mal estat perquè *eren de parar la porta*, és a dir, els tenien a la porta de la botiga: «altra capça blanca dins la qual y ha dos peces poch més o menys de troços de peces de vetes de seda entre reforçat e mija lista, de diverses colors, e les demés se són trobades totes brutes de mosques, que, segons dien, *eren de parar la porta*. Ítem, sis jochs de naips francessos. Ítem, cinch senyider[o]s amples de diverses colors, los quals stan bruts y entaulats, que dien *eren de parar la porta*» (ACCV 11294, 2-IX-1530, p. 6).

A més dels bancs, podien usar-se altres objectes per *parar* o exposar les mercaderies a la porta, o al mercat. Podien fer-se servir peces de tela: Entre els béns de la botiga de l'argenter Bernat Valldellós hi havia «una tovallola de llens gran per a *parar l'argent a la porta*, vella e usada» (ACCV 13839, 1-VIII-1539, p. 8), l'apotecari Miquel Marqués tenia «un troç de barraguà per a *parar la porta*» (ACCV 25222, 11-VII-1475, im. 311), mentre que el tapiner Jaume Sanou disposava de «tres teles de lançol de stopa per a *parar* la obra de l'obrador» (ARV 2589, 2-XI-1434, p. 3), recipients, com caixes, caixons o cossis, com els que tenia l'apotecari Donís Català: «dos caxons per a *parar la porta*, vells» i «dos capces velles de *parar a la porta*» (ARV 1117, 12-XI-1485, p. 2), i el també apotecari Ramon Amalrich: «un caxó de fust de tenir caneles a la porta» i «un coci de fust per tenir pebre a la porta» (ACCV 25027, 14-I-1404, im. 15), o canyissos i posts: El sabater i taverner Pau Nicolàs tenia «lo *canyic e quatre posts de parar al mercat*» (ACCV 12594, 15-IX-1452, im. 88).

Cal relacionar amb aquest verb els substantius de la mateixa família etimològica *parada*, *parador* i *parament*, usats també per a anunciar i mostrar les mercaderies als clients. En l'entrada de la botiga del mercader Bernat Tàrrega hi havia una *parada*, formada per un llit de posts⁵⁰, usat pel mercader per a l'exposició exterior dels seus productes: «en la entrada del dit alberch o botigua fon atrobat la *parada*, ço és, hun lit de posts, en la qual avia dotze cabaços de palma plens de legum e fruyta sequa» (ACCV 11.274, 11-IX-1506, f. 109r)⁵¹. En l'obrador del colteller Pere Ortig hi havia «un *parador* de fust de tenir coltells a la porta» (ACCV 16937, 11-III-1444, p. 4). El substantiu *parador* ací fa referència, doncs, a una base de fusta, potser un moble, o simplement una post, destinada a exposar els objectes que fabrica i ven, en aquests cas, coltells⁵². Per últim, en l'inventari dels béns de n'Antona Castellana hi havia «un *parament* de vendre lo pa» (ACCV 18427 15-I-1448, im. 24). També es documenta el **banc de parament*: «hun *banch de parament* per a parar coltells a la porta» (ARV 470, 23-VI-1429, p. 3), en l'obrador i botiga del colteller Anton Galcer⁵³.

⁵⁰ En els encants i en els mercats també s'usaven *llits* per mostrar els productes als compradors, ex. «dos peus de *lit* de parar al mercat» (ARV 2427, 6-XI-1430, f. 346r), «un *lit* de V posts ab sos peus e ab ses barandes per a tenir en lo mercat los dijous» (ARV 2590, 6-X-1436, p. 2), «per loguer de hun *llit* de posts sobre lo qual feren la dita almoneda, quatre diners» (ARV 3065, 26-IX-1490, f. 193r), «Per lo *llit* sobre lo qual se feu la dita almoneda» (ARV 1245, 1-VII-1546, p. 3), «per lo loguer del *lit* per al mercat, VI [diners]» (ACCV 1635, 29-X-1535, p. 4).

⁵¹ Per referència a la base o superfície per exposar les mercaderies. En el DAG (VI, 36) *parada* 'l'exposició de mercaderies i dels articles per a vendre que fan els comerciants i botiguers', no documentat; en el DCVB 'conjunt d'objectes exposats per a la venda a l'aire lliure' (1893), en el DIEC 'mercaderies posades a la vista dels compradors a terra, en un taulell, en un aparador, etc.', i en el DNV 'establiment de venda de mercaderies exposades a la vista del públic'.

⁵² En el DCVB *parador* 'armari amb prestatges on el botiguer té colocats o exposats els objectes que ven' (València, Mallorca), sense documentació.

⁵³ Sentit comercial de *parament* no registrat en els diccionaris diacrònics.

*Banquet de pesar (ACCV 11274, 11-IX-1506, f. 109v), en una botiga⁵⁴; *banc de peus (ARV 1910, 8-IV-1468, p. 2)⁵⁵, o *per tenir los peus*: «un *banquet* de fust per tenir los peus» (ACCV 9532, 13-VIII-1439, im. 96)⁵⁶, *banc de picar (ACCV 12595, XI-1448, im. 75), d'apotecari, **banc de plegar timons* (ACCV 22099, 13-I-1476, im. 11), entre els béns de l'*aladrer* Pere Blasco; *banc de privada (ACCV 22154, 1-IV-1427, im. 250), *banc de rebanc (ARV 1845, 19-X-1479, f. 117v), *banc de retaule* (ARV 2060, 20-IV-1481, p. 3), *banc de serrar (ACCV 9531, 29-X-1438, im. 197), de fuster, *banc de seure* (ARV 4161, 28-I-1364, im. 55), *banc per seure* (ACCV 1415, 29-X-1403, im. 476), o *banc per a seure de quatre peus* (ACCV 26662, 19-XII-1465, p. 3), *banc per seure a taula* (ACCV 1415, 29-X-1403, im. 489), i *banc de seure dones*: «dos *banchs* baxos ab cubertes de sayal negres molt velles *de seure dones*» (ACCV 25028, 12-XI-1405, im. 86)⁵⁷; *banquet de repòs (ACCV 22554, 22-IV-1475, im. 56), **banquet de (tenir) sabates* (ACCV 12594, 5-IX-1452, im. 81), de l'ofici de sabater⁵⁸; *banc de tall (ACCV 25749, 18-XII-1442, p. 2), *banc de tarrajar: «*III banchs a ops de tarrajar* de poc valor, *III sol.*», juntament amb «*III martells de ferre de clavellar e VI martells de tarragar*, XVI s. VI dinés» i «*I tenidor o caxó de tarragar claus*» (ARV 3201, 13-XII-1398), propietat del ferrer valencià Francesc Ridaura. Mot no registrat en els diccionaris catalans, que deu relacionar-se amb el cast. *terraja*, *tarraja* i el port. *tarraxa* 'instrumento para cortar molduras, roscas de tornillo, etc.', 'instrumento para hacer tornillos', probablement d'origen àrab (cf. DCECH, V, 472b-473a; DA, 455), *banc de taula (ARV 470, 22-VI-1429, p. 3)⁵⁹, **banc de teixir vels* (ACCV 20376, 30-VII-1476, im. 230), +*banc de teler* (ARV 2932, 1356, im. 23), de l'ofici de teixidor⁶⁰; **banc de tenir gerres* (ACCV 10205, 24-IV-1469, f. 32r)⁶¹, **banquet de tinell* (ACCV 25222, 4-VIII-1475, im. 390), *banc de tirar (ACCV 23676,

⁵⁴ cf. «com ell haze despeses en fer un banc nou de noguer per a obs del pes del senyor rey» (1406) (CIVAL: *Llibre de Consells de la vila de Castelló*, p. 173).

⁵⁵ En el DCVB *banquet* 'escambell, banc molt baix que serveix per posar-hi els peus el qui seu' (Fraga, Mallorca), no documentat.

⁵⁶ També en inventaris aragonesos antics es documenten bancs per als peus: «I banquet pora tener los piedras» (1331) (Aliaga + Almenar, 2023: 31), «Dos bancos encaxados, el uno pora assentar; el otro pora los piedras» (IA, LXX, 45).

⁵⁷ També hi havia *banques de dones* (ARV 200, 6-VI-1437, f. 9r). cf. «huns orgues migancers vells e hun *banquet per a seure* per aquell qui-ls sona» (ARV 2433, 4-I-1436, f. 36r).

⁵⁸ cf. «hun *banch* per a tenir la sola» (ARV 1873, 27-VI-1508, p. 4), en l'obrador d'un sabater.

⁵⁹ També en femení: «dos *banques* de taula» (ACCV 26560, 23-X-1447, im. 168), i, d'altra banda, «una *banqueta* ho tauleta de mengar» (ARV 218, 19-VIII-1506, im. 789), que faria la funció de taula per a menjar. El DCVB registra modernament *banca* 'taula llarguera on mengem' a Eivissa, sense documentació.

⁶⁰ En el DCVB *banc* 'artefecte de fusta molt reforçat, de què els teixidors a mà se servien en altre temps per a enroflar els ordits sobre el plegador destinat a ésser col·locat en el teler', no documentat.

⁶¹ cf. «Ítem, una gerra farinera. (...) Ítem, hun *banquet* en lo qual stà la dita gerra» (ACCV 23279, 22-XI-1443, im. 246). En el DCVB *banc gerrer* (Eivissa), no documentat. També les *banques* podien usar-se per sostenir recipients: «una *banqueta* per a tenir cànters d'aygua» (ACCV 20941, 9-XI-1451, im. 181).

3-VIII-1422, im. 128), de l'ofici d'argenter, i **banc de tirar or* (ACCV 11287, 2-XII-1521, p. 6), de torcedor de seda.

*Banc (banquet) de Tots Sants (ACCV 23404, 20-IV-1431, im. 102). S'usa-va per a tenir ciris i candeles enceses en les fosses o sepultures en commemoració dels difunts el dia de Tots Sants i el dia dels Difunts⁶². En alguns casos llegim que era de fusta, que era de mida variable, que solia estar pintat o envernissat de negre⁶³, podia portar senyals o insígnies familiars i religioses, i anar acompanyat d'una tomba, també de fusta: «Ítem, un *banquet* negre per tenir ciris a Tots Sants. Ítem, una tomba pleguadica» (ACCV 893, 9-V-1422, im. 156), «hun *banch de Tots Sancts* negre ab senyal de creu de sent Anthoni e ab senyal de Puig» (ARV 2397, 26-VIII-1468, p. 2), «dos *banchs de Tots Sants* ab una tomba de fusta» (ACCV 19122, 12-X-1479, p. 8), «hun *banch de Tots Sants* e una tomba per a sobre les fosses» (ACCV 19127, 4-V-1502, im. 60).

Anomenat també **banc de ciris* (ARV 1329, 22-II-1429, p. 7), **banquet de ciris de Tots Sants* (ACCV 16937, 7-II-1444, p. 13), **banquet de ciris per a les fosses* (ACCV 26041, 16-V-1441, im. 219), **banquet de candeles* (ARV 1329, 14-VI-1429, p. 15), **banquet de caneles per a Tots Sants* (ARV 428, 9-XII-1443, p. 2)⁶⁴, **banquet per a Tots Sants* (ACCV 21887, 25-IX-1420, im. 141), **banquet de fosses* (ACCV 23278, 25-VI-1432, im. 99), **banc de les fosses* (ACCV 24685, 27-II-1462, im. 7), **banquet de sobre (les) fosses* (ARV 421, 28-VI-1429, p. 2), **banquet per (a) les fosses* (ACCV 26451, 14-VIII-1430, im. 130; id., 26946, 18-X-1459, im. 300).

Així mateix, pot formar part de construccions verbals, sobretot amb el verb *tenir*, però també amb *cremar*, *posar*, *metre*, *dur*, *portar*, *traure* i *eixir*, exs. **banquet de tenir ciris sobre les fosses* (ARV 2643, 24-III-1399, p. 3), **banquet de tenir candeles* (ACCV 20701, 1-IX-1433, im. 114), **banquet de tenir cera a Tots Sants* (ACCV 23933, 2-I-1421, p. 6)⁶⁵, **banquet a tenir atxes a Tots Sants* (ARV 4393, 18-IX-1415, p. 9), **banc de cremar a les fosses* (ACCV 21709, 23-X-1469, im. 123), **banc de cremar caneles a Tots Sants* (ACCV 25960, 13-X-1422, im. 101), **banch per a posar ciris en la festa de Tots Sancts* (ACCV

⁶² En el VLMC *banc* 'sustentacle de ciris o brandonera', documentat en els capítols de la confraria dels lligadors de bales de València (1404), usat en el soterrar dels confreres. Narbona (2017: 158) afirma que el dia de Tots Sants les tombes eren decorades amb draps i il·luminades amb ciris, es recitaven oracions en benefici dels difunts, i es distribuïen pans entre els necessitats i entre el clergat. Aquest costum començà a decaure després del Concili de Trent.

⁶³ El dia de Tots Sants també es col·locaven sobre les fosses draps negres: «hun drap de tela de stopa negre, servex per a la fosa a Tots Sants» (ARV 3065, 15-IX-1490, f. 140r).

⁶⁴ En efecte, aquests ciris i candeles es coneixien també com *ciris* o *candeles (caneles) de Tots Sants*: «un bolich de *ciriets dels de Tots Sants*» (ARV 1910, 8-IV-1468, p. 4), «un saquet vermell ab *ciriets de Tots Sants*» (ACCV 149, 28-XII-1483, im. 3), «una liura de *candeles de Tots Sants*» (ACCV 21868, 22-IX-1459, im. 242), «hun manadet de *caneles de cera de Tots Sants*» (id., 18-I-1460, im. 274).

⁶⁵ Encara que més rarament, per a la festivitat del Corpus Christi, també documentem «un *banquet xich a tenir ceriets a Corpus Sanctorum*» (ACCV 29069, 8-V-1409, im. 35), i per al Dijous Sant: «un *banch de tenir los ciris davant lo Corpus lo Dijous Sant*» (ACCV 26121, 17-V-1428, im. 42).

22297, 4-VI-1546, p. 34), **banquet per a metre ciriets per a Tots Sancts* (ARV 859, 4-XII-1410, f. 346r), **banquet de dur ciris a les fosses* (ACCV 22479, 29-IV-1428, p. 3), **banquet per a portar ciris a la fossa de Tots Sants* (ACCV 23435, 16-I-1443, im. 59), **banquet de traure ciris a les fosses* (ARV 1894, 26-IV-1425, f. 36v), **banc de traure ciriets a Tots Sants* (ACCV, 1241, 3-I-1453, p. 7), **banquet d'exir sobre les fosses* (ACCV 25742, 13-IX-1429, f. 219v).

+*Banc de torn* (ACCV 20707, 12-X-1439, im. 152), **banquet de travessar* (ACCV 11276, 10-XII-1507, 122v), **banch de trencar suros* (ACCV 15930, 22-VII-1494, im. 272) i *banc alt per a tallar suros* (ARV 2589, 2-XI-1434, p. 2), tots dos de l'ofici de tapiner.

A més dels anteriors, altres casos on s'indica la funció dels bancs i banquetes mitjançant sintagmes preposicionals, ara introduïts per les preposicions *per*, *per a* i *ab*, són els següents: «dos *banquets* per a tenir caxa» (ARV 2647, 17-VII-1406, p. 2), d'un mercader, «hun *banch* per obs de tenir davant la fines-tra» (ARV 4393, 18-IX-1415, p. 5), «un *banch* larch de fust, lo qual servia per a mirar a les finestres del porche» (ACCV 10934, 22-III-1487, im. 166), «un *banch* rextat per a conills, (...) II s. VIII» (ACCV 22588, 6-IX-1417, im. 100), «hun *banch* de pi per omplir les gerres» (ACCV 26040, 3-XI-1428, im. 248), «altre *banch* (...) per a les dites gerres [vinaderes]» (ARV 1842, 6-VII-1467, f. 82v), juntament amb el *banc del cup*; «un *banch* de fusta per star en dossier» (ACCV 9531, 6-V-1438, im. 87), «un *banquet* per tenir lo pes» (ACCV 9540, 27-VII-1450, im. 130), «hun *banch* de fust per tenir selles, sobre lo qual havia una sella de mula sotil» (ACCV 11429, 9-IX-1454, im. 541), «un *banch* gros de pi per a fer rotlons ab un motle de rotlons» (ACCV 20915, 15-X-1455, im. 99), «un *banch* per tenir les lances a la porta» (ACCV 23413, 20-IV-1457, im. 74), un llancer; «un *banquet* on stan dos tests, la hu de clavellina⁶⁶, l'altre de guhivert» (id., 81), «quatre *banquets* per a tenir als peus dels cófrens» (ACCV 20963, 28-II-1459, im. 51), «un *banch* de fust vell per a metre lo librell per a pastar» (ACCV 12317, 13-X-1486, im. 493) o «hun *banch* de fusta per a tenir lo librell de pastar» (ARV 2025, 7-VIII-1508, p. 8), «hun *banquet* de quatre peus per a tenir los bacins en la botiga» (ACCV 19127, 4-V-1502, im. 61), «sis *banchs* que van per casa per a posar draps» (ARV 2025, 8-VIII-1508, p. 1), en l'obrador d'un baixador; «hun *banch* taulell ab son respatler per a triar forment, usat, de fusta de pi» (ARV 1245, 15-V-1546, p. 2).

3.- ARQUIBANC

L'arquibanc era un moble habitual en les cases valencianes dels segles XIV, XV i XVI. Segurament, la seua plurifuncionalitat n'afavoria la presència en les llars. Sovint es trobaven en les cambres i en el menjador, però gràcies a la seua

⁶⁶ Notem el mot *clavellina*, que el DECat (II, 743b) no documenta fins 1640, i en un romanç popular «que potser remunta fins al segle XVI». Veiem que ja era conegut al segle XV, i, de fet, el llegim també en un inventari de 1432: «hun parell de cófrens de la forma major pintats ab donzelles e *clavellines*» (ACCV 23278, im. 93).

polivalència, també trobem arribancs en altres parts de les cases, com l'entrada, la cuina, l'escriptori, l'estudi, el palau, el sostre o el pati, i també en les botigues, obradors i capelles. Segons es defineix en el DCVB, es tracta d'un 'banc llarg, amb respatla o sense, que té una o algunes caixes a les quals el seient serveix de tapadora'. Igualment, Griera (1933: 281) assenyalava que és un «banc gran de fusta amb respatller i braços». Mainar i Català Roca (1976: 35) l'identifiquen amb «la caixa en funció de seient»⁶⁷.

La llargària i l'amplària dels arribancs era variable, i no sempre són qualificats de *llargs*. Així, juntament amb els *arribancs* (*artibancs*) *llargs* (ARV 16930, 1332, im. 69), *llarguers* (ACCV 26950, 12-VI-1464, im. 180), *llongs* (ARV 11191, 26-X-1358, im. 83), *grans* (ARV 2205, 1329, im. 108) i *amples* (ARV 615, 22-V-1515, p. 4), hi havia *arribancs* (o *artibancs*) *mijancers* (ARV 18293, 1-I-1398, im. 137), *xics* (ACCV 21905, 26-I-1400, im. 76), *pocs* (ACCV 23180, 20-IX-1412, im. 143), i *estrets* (ACCV 11429, 9-IX-1454, im. 543). La seua alçària també era variable: «hun *artibanch* de plega *alt*» (ACCV 23650, 9-V-1450, im. 66), «un *artibanch baix* de dos caxons» (ACCV 23940, 4-III-1450, p. 4). Els arribancs podien tenir un *caixó* o més⁶⁸; rarament es parla de *caixes*: «un arribanch lonch de dues *caxes*» (ARV 2801, 1336, f. 183v). A més de fer la funció de seients, s'usaven per a guardar tota mena d'objectes, des de roba, fibres tèxtils, teles, joies, coberts, vaixel·la, llibres, papers, armes, pa i aliments en general, fins a eines professionals i objectes diversos. Els caixons dels arribancs es tancaven amb «tancadures» («tanchadures») (ARV 2789, 3-VI-1362, f. 181v), que podien ser «panyes e sobrepanyes» (ACCV 6332, 15-VI-1429, im. 38), panyes «de ballesta» (ACCV 27208, 11-IV-1450, im. 63) i «forrellats» (ACCV 11756, 14-X-1402, im. 86), i també n'hi havia «sens tancadura» (ACCV 25749, 11-I-1443, p. 3) o «menys de pany» (ACCV 22164, 2-V-1405, im. 78). Com els bancs, podien tenir *rebanc*: «un artibanch de tres caxons ab son *rebanch* de larch de VIII palms» (ACCV 25222, 18-VII-1475, im. 349), «hun artibanch de dos caxons ab *rebanch* de caxons» (ARV 3065, 15-IX-1490 f. 132r), «un *rebanch* de artibanch» (ACCV 11721, 28-XI-1491, im. 459).

En alguns casos es fa referència explícita al *respatle* o *respatles* de l'arribanc, encara que no tots els arribancs devien tenir-ne⁶⁹: «hun arribanc de xob de tres caxons ab son *respatle*» (ARV 2427, 24-V-1430, p. 2), «un artibanch ab sos *respatles*⁷⁰, ab tres caxons, quasi nou, de pi» (ACCV 18414, 7-IX-1457, im.

⁶⁷ La *caixa*, segons aquests autors, era «el moble de guarda de vestidures i arreu i de molts altres efectes» (1976: 35). Les semblances entre la caixa i l'arribanc faciliten que puguem aparèixer coordinats: «I caxa o artibanch (...) de I caxó» (ARV 3004, 25-I-1397, im. 22), «una caxa o artibanch de tres caxons» (ACCV 25740, 15-I-1463, im. 249). I també documentem una *caixa artibanc*: «Ítem, una caxa d'álber vella. Ítem, una *caxa artibanch* de un caxó vella e sotil» (ARV 2416, 17-IX-1415, f. 426v).

⁶⁸ N'hem trobat de fins a cinc caixons: «hun artibanch gran usat de cinch caxons» (ARV 615, 22-V-1515, p. 2), «hun artibanch de fust ab cinch caxons» (ARV 1351, 31-I-1517, p. 2).

⁶⁹ En l'inventari dels béns del cavaller valencià Francesc Corts es cita un «artibanch ab *respatle*» després d'enumerar «hun artibanch de fust ab dos caxons» i «hun altre artibanch de tres caxons» (ARV 1902, 21-VIII-1433, f. 109r), dels quals no hi consta que tinguessen *respatle*.

⁷⁰ Sense descartar-hi la lectura «respatlés».

21), «un artibanch ab dos caxons e son respadle» (ACCV 26947, 4-XI-1458, im. 477), o *respatller* (ARV 467, 27-IV-1425, f. 58v). També trobem «hun artibanch spatler» (ACCV 20626, 21-I-1488, p. 1), formació anàloga a la de *banc espatler* (ARV 1996, 7-VI-1476, p. 4).

Sembla que el *respatle*, sovint amb caixons, també podia formar part del mobiliari de l'estudi, del menjador, de la capella, o d'una botiga, diferenciat de l'arquibanc, del taulell d'estudi i d'altres mobles⁷¹: «Ítem, en la botiga del dit alberch (...) hun *respatle* ab tres caxons, dins lo hu dels quals foren atrobades les coses següents» (ACCV 25752, 13-VIII-1448, im. 194), «fon atrobat dins la capella de la dita casa (...) hun *respalle* de fust ab dos caxons de fust de pi» (ARV 1970, 28-IV-1468), «Ítem, en lo menjador del dit alberch foren atrobades les coses següents: Ítem, una taula de noguer sotil molt vella. Ítem, hun *respatlet* de fust vell molt sotil» (ACCV 23406, 25-IV-1477, im. 43), «Primo, en lo studi de la dita casa, en lo qual lo dit defunct negociava, foren atrobats los béns següents. Primo, un taulell d'estudi. Ítem, un *respatle* ab tres caxons buyts, e dins lo un foren atrobats certs papers de comptes paguats» (ACCV 22547, 17-II-1484, im. 164), «En lo studi de la dita casa (...) Ítem, hun *artibanch* de dos caixonets ab sos panys e claus buyts. Ítem, hun *respatle* de fust ab dos caixons, dins lo hu dels quals havia hun talequó, en lo qual havia diverses albarans e cauteles» (ARV 2994, 9-III-1491, p. 2). Així mateix, trobem «un *artibanch* fet a manera de *respatle*» (ACCV 25044, 12-I-1444, im. 251), on s'entén que eren mobles diferents.

Encara que menys habituals, també es documenten com a parts del mobiliari un *espatler* i un *respatleret* de fusta amb caixons: «en hun studi de la dita casa atrobam les coses següents: Primo, hun *spatler* ab hun caxó» (ARV 2027, 18-X-1510, f. 600r)⁷², «un *respalleret* de fusta ab dos caxonets buyts» (ARV 1936, 15-VI-1533, p. 9).

Quant al material, els més comuns són els arquibancs *de pi* (ARV 2950, 4-I-1374, im. 2) o *de fust* (o *fusta*) *de pi* (ARV 3079, 25-II-1513, p. 1; ARV 1828, 31-VII-1523, p. 3), però també n'hi havia d'altres fustes: «un artibanch de sipsrés de tres caxons» (ACCV 1415, 29-X-1403, im. 478), «un artibanch de chop» (ACCV 25297, 13-VI-1413, im. 122), «un artibanch d'àlber obra de Gènova» (ACCV 1415, 5-V-1402, im. 165). Pel que fa a la decoració, l'arquibanc podia ser *pla*, estar *pintat*: «I arquibanch de plega pintat e altre arquibanch pla de dos caxons» (ARV 2364, 1333, im. 62), «hun artibanch de plega vell pintat de figures molt antigues» (ACCV 22103, 5-IX-1441, im. 73), *envernissat* (ARV 1871, 9-VII-1506, p. 7), *obrat* amb factures diverses: *de seda* (ARV 1527, 1355, im. 159), *ab roses* (ACCV 25048, 13-X-1450, im. 241), *ab barres* (ACCV 25327, 8-XI-1448, p. 4), decorat *ab figures* (ARV 1445, 17-VII-1377,

⁷¹ D'una manera similar ocorre amb el mot *respatler* (vg. Martí 2023: 320).

⁷² El DCVB i el DECat (III, 628a) només registren *espatller* (*espatler*) 'respatler de cadira o banc' en català oriental, i no el documenten fins al segle XVII. Veiem que el mot no era desconegut en valencià al segle XV, i, de fet, el trobem també referit a un tipus de drap ornamental (Martí 2023: 319).

im. 159), amb *senyals*⁷³, o *llistonat*⁷⁴: «un artibanch de dos caxons *listonat*» (ARV 1906, 27-VI-1459, p. 5)⁷⁵.

També es documenta «un altre artibanch de tres caixons en lo mig *biaxat*» (ARV 615, 22-V-1515, p. 4). Segurament amb el sentit de 'tallar o posar en bi-aix', accepció sense documentació en el DCVB ni en el DECat (I, 790a). Coromines (DECat, I, 790a) diu que *biaixar* és un verb poc corrent en català, i només el cita, com a intransitiu i amb un sentit diferent, en el *Curial* (com el DCVB i el VLCM) («lo coltell...*biaxà* per la mamella esquerra»), i en una cita sense identificar procedent del DAG (I, 236): «esguarts *biaxats*» (segles XIV a XVI).

A través dels inventaris dels obradors dels cofrers Bernat Roca i Jaume Pla, que a més de cofres, fabricaven arribanques, es poden llegir els noms d'algunes de les parts d'aquests mobles, com són les *cares*, els *darrers* i els *peus*: «Ítem, hun *darrer de artibanch*, hun de VII palms e altre de VIII palms (...) Ítem, *cares de artibanchs*, tres pintades de VIII palms e dues pintades de VII palms» (ACCV 20710, 1-XII-1442, im. 141), «hun quartó per a *peus de artibanch*» (id., 142), «dos *cares de artibanchs morischs*, la una colrada e l'altra blanca» (ACCV 11246, 13-II-1478, f. 25v). Els diccionaris diacrònics i normatius només registren *darrer* com a adjectiu, i no com a substantiu, com en *darrer d'artibanc*, on deu fer referència a la part posterior d'aquest moble, per oposició a la *cara*. A aquestes parts, cal afegir-hi els *caixons* (rarament, *caixes*), el *respatle*, els *panys*, les *cobertes* o *ubertors*, el *front*, que en designaria la part anterior, i el *sòl*, la inferior: «un *front d'arribanch pintat*» (ARV 2643, 26-III-1399, p. 2), «hun artibanch sotil menys de *sòl*» (ACCV 26627, 8-XI-1473, p. 3), «hun artibanch de plegua sense *sòl*, molt sotil» (ACCV 17858, 19-IV-1475, p. 2); «un artibanch de dos *caxons* menys de *ubertes*» (ARV 2592, 16-VII-1440, p. 2), «hun artibanch sens *ubertors vell*» (ACCV 19142, 31-I-1441, im. 15).

D'altra banda, es troben els derivats *arribanquet* (ARV 2786, 1354, f. 53r), *artibanquet* (ACCV 15930, 27-IX-1494, im. 326), *arribancàs*, amb el sufix *-às*, que en les relacions de béns sol aportar un sentit pejoratiu. En el text següent el veiem juntament amb els noms d'altres objectes vells o en mal estat formats amb el mateix sufix: «Ítem, una *caxaça* vella. Ítem, un *arribanquaç* menys de *ubertor*. Ítem, un *banquaç* e un *alcorcí*» (ARV 4161, 28-I-1364, im. 55), i en els següents s'informa que l'arribanc està *desbaratat*, o és *vell* i *sotil*: «hun *artibancaç* sotil *desbaratat*» (ACCV 14418, 15-VII-1421, im. 215), «un *artibancaç* de plega vell, sotil» (ACCV 20916, 11-VIII-1449, im. 301).

⁷³ cf. «hun *artibanch* de III caxons vert pintat, ab senyals, e sos panys e claus» (ACCV 14407, 9-X-1431, im. 450).

⁷⁴ Amb el sentit de 'guarnir (un moble) amb llistons'. Amb un sentit diferent, en el DCVB *llistonar* 'posar els llistons al bigam' (Pego), no documentat. El DECat es limita a recollir el verb, i no es registra en el DAG ni en el VLCM. Mot derivat de *llostó*, que antigament també tenia el significat de 'llista petita en una tela' (cf. DCVB; DECat, V, 224a), d'on el verb *llistonar* amb el sentit de 'decorar (una tela) amb llistons', que documentem en una relació de béns del segle XV: «unes tovalles d'estopa *listonades* de largària de quatre alnes» (ACCV 22153, 25-IX-1425, im. 147).

⁷⁵ En documents balears del segle XV inclosos en el CICA es documenta també un *artibanc bocellat*.

Amb el sufix diminutiu *-ó*, tenim el derivat *artibancó*, que documentem en l'inventari i en l'encant dels béns del colteller Pere Ortig: «un *artibanquó* de un caxó, vell, tot corquat» (ACCV 16937, 7-II-1444, p. 16), «un *artibanquó* baix corquat (...) II s.» (id., 11-III-1444, p. 2)⁷⁶.

El DCVB considera el mot *arquibanc* (doc. 1307) compost d'*arca* i *banc*, i, igualment, en el DECat (I, 366a) se situa entre els compostos d'*arca*. Així mateix, el DCVB registra les variants *artibanc*, *antibanc* i *astibanc*. Coromines (DECat, I, 366a) afirma que «de vegades» *arquibanc* apareix dissimilat en *artibanc*. De fet, aquesta variant és la predominant amb diferència en els inventaris valencians del segle XV i primera meitat del XVI, i té també una presència important en els del XIV, si bé en aquest segle és més emprada la forma etimològica *arquibanc*. Pot explicar-se per equivalència acústica entre les oclusives /k/ i /t/, afavorida per una possible influència assimilatòria de la vocal anterior /i/ sobre la consonant velar.

Són rares les variants *arcabanc* i *artebanc*, no registrades en els diccionaris diacrònics. Trobem la primera en els protocols del notari Bernat de Montalbà («archabanch») (ACCV 22163, 13-V-1407, im. 59; 22159, 28-XI-1412, im. 97), i la segona en una ocasió en Andreu Puigmitjà («artebanch») (ARV 1902, 21-VIII-1433, f. 111r).

En inventaris aragonesos antics es coneix *arquibanc* (1362), considerat per Coromines (DECat; DCECH, I, 314b) un manlleu del català. En castellà *arquibanco* es documenta des del segle XV (DME, CORDE)⁷⁷. En occità antic *arquibanc* i *archibanc* (s. XIV, XV) (DOM; FEW, 25, 93, 1363), en gascó *arquebanc*, *archibanc*, *artibanc* (DBGM), en francès *archebanc* (s. XV-XVIII) (DHLF).

Sovint no porten cap especificació tipològica, però quan aquesta apareix, el tipus més freqüent en els inventaris consultats és l'*arquibanc* (o *artibanc*) *de plega*, usat per a desar objectes diversos, exs. «un *arquibanch de plega*» (ARV 2801, 1336, f. 70r), «un *arquibanch de plega* en lo qual eren dins les robes següents: Primerament un capell de sol morat de lana grossa francès. Ítem, dues culleretes d'argent» (ARV 2976, 1351, f. 131v), «un *arquibanch gran de plega* pintat de diverses ystòries, dins lo qual havia un quarteró de li poch més o menys» (ACCV 25997, 8-XI-1407, im. 71), «hun *arquibanch de plega gran antich*, en lo qual hi havia ampolles de aygües e altres frasques de pocha valor» (ACCV 23196, 25-I-1425, im. 66), «un *artibanch de plega vell*, pintat, ab dos caxons, en la hu dels quals ha diverses processses, scriptures, letres e llibres de comptes» (ACCV 25470, 18-V-1429, im. 135).

⁷⁶ També es documenta amb el sufix *-ot*: «I *arquibancot*», en un inventari de 1380 del bisbat d'Urgell, on apareix també en altres mots: «pastarota», «concotat», «morterot» (Pujol 1912: 470).

⁷⁷ Un tipus de composició similar té el mot *arquimesa*, documentat en català des de la primera meitat del segle XVI (cf. CICA), conegut també en castellà *arquimesa* (1597). En el DCVB es considera el cat. *arquimesa* un castellanisme, si bé Coromines (DECat, I, 366a) relativitza aquesta atribució, tenint en compte la data tardana de documentació del mot en castellà, posterior al català, i l'existència catalana antiga de *mesa* 'taula'. Podem afegir que en castellà és bàsicament una veu aragonesa (cf. Ortiz 2015: 52).

També pot ser anomenat *arquibanc de / per / per a tenir plega* (ARV 16930, 1332, im. 40, 71; ARV 16947, 2-VI-1375, im. 30)⁷⁸, i *artibanc per a la plega*: «un artibanch vert per a la plega» (ARV 1899, 7-IV-1430, f. 34v).

En el DCVB es registra *taula, armari*⁷⁹, *tauler*, etc., *de plega* ‘taula o altre moble destinat a guardar les coses replegades en un acapte’, si bé no s’hi recull específicament l’*arquibanc de plega*⁸⁰. Aquests mobles, però, tenint en compte els objectes variats que s’hi aplegaven, entre els quals s’inclouen escriptures i processos, no anaven destinats específicament als objectes recollits en un acapte, tenent *acapte* amb el sentit d’‘acció d’acaptar’ (DCVB). Pel que fa a l’origen de la denominació, compartim l’opinió de Cardells i Martí (1997: 56) que *arquibanc de plega* «vol dir un arquibanc destinat a guardar coses». Per tant, cal partir del nom *plega* ‘acte d’aplegar’, amb el sentit de ‘reunir (objectes diversos)’⁸¹, derivat postverbal de *plegar* ‘reunir’.

El DCVB registra *plega* ‘taula o armari de plega’ (s. XIV-XVI)⁸². Cal tenir en compte, però, que *plega* i *armari* no sempre eren idèntics. Així, entre els béns que foren del llaurador d’Alfagar Joan Ribes hi havia «hun armari a manera de plega» (ACCV 18571, 25-XI-1491, im. 277), això és, un armari a semblança d’una plega, per tant, presentats com a objectes diferents, si bé pròxims, ja que en tots dos s’aplegaven objectes. La plega podia estar formada per posts: «dos pots veylles de la *plegua*» (ACCV 17859, 9-V-1477, p. 3), i una post podia fer les funcions de plega: «una *post* mesa en paret a manera de *plegua*» (ACCV 23930, 15-XII-1425, im. 172), «en la paret [de la cambra] una *post* en loch

⁷⁸ Igualment, en inventaris aragonesos dels segles XIV i XV es documenten *arquibancs de plega* (IA, XXX, 18; LXI, 13) i *de tener (la) plega* (Barraqué 1998: 325, Aliaga + Almenar 2023: 160).

⁷⁹ Encara que l’armari i l’arquibanc de plega eren mobles distints, presentaven analogies, i això en ocasions podia fer dubtar els escrivans sobre la identitat d’un moble de plega concret: «hun *armari elo artibanch* sotil de plega» (ACCV 26634, 10-I-1484, p. 4), i fins i tot trobem «hun *artibanch* de dos caxons *fet com hun armari*» (ARV 2752, 5-I-1504, p. 10).

⁸⁰ També es documenten en els inventaris valencians bancs, posts, caixes, marfans, matalassos, draps i davantals de plega, exs. «una quaxa o *banch de plega* (...) hon stava lo dit march d’oli» (ACCV 25350, 19-II-1466, p. 1), «un[a] *caixa de plega* gran» (ACCV 21868, 22-IX-1459, im. 248), «I *marfà de plega* pintat» (ARV 3201, 13-XII-1398), «hun *drap de plegua* ab listes blaves» (ACCV 24541, 19-IV-1437, im. 154), *davantall de plega* (ACCV 23404, 27-IV-1431, im. 105), *matalaf de plega* (ACCV 25740, 11-VI-1462, im. 145).

⁸¹ Una opinió diferent sobre l’origen i la funció d’aquest moble l’exposa Gual Camarena (1968-1969: 683), per a qui la presència d’*artibanc de plega* en un aranzel valencià del segle XV «tal vez se refiera (...) a arquibanco plegable». Aquesta opinió, però, compartida per Ferrer (1977: 309) i García Marsilla (2008: 18), no resulta creïble. En els inventaris valencians consultats, per referir-se a un objecte que es pot plegar, es fa servir habitualment l’adjectiu *plegadís*, que entre els mobles el veiem aplicat a *taules* i *cadires*, exs. «una *taula plegadiça*» (ARV 2935, 1349, im. 43), «dos *cadires plegadices*» (ACV 11257, 13-V-1490, f. 33v), i referit a altres objectes: «una *escala plegadiça* que diu hom de gats» (ARV 2793, 15-VI-1362, im. 27), «I *taulellet plegadís* per a jugar a taules e scachs ab ses taules» (ACCV 28484, 20-VII-1422, im. 22), «unes *tenalles de ferre fetes a manera de ferrera plegadices*» (ACCV 11422, 7-VIII-1439, im. 118).

⁸² Igualment, Bolós i Sánchez-Boira defineixen *plega*, present en inventaris lleidatans antics, com ‘taula o armari de plega on s’aplegaven els objectes’ (IEL, 1049).

de *plega*, sobre la qual fon atrobat unes tovalles sotils sobre la *plega*» (ACCV 26632, 4-I-1482, p. 5), anomenada també *post de plega*: «una post que és a manera de taula vella, la qual stava ficada en la paret com stigués a manera de *post de plega*» (ACCV 26455, 1-VI-1417, im. 199), «una *post de plega* ficada en la paret sobre la qual era la roba següent» (ARV 1539, 2-IX-1439, f. 135r). Veiem que *post de plega* pot ser entesa com a sinònim de *plega*: «hi havia en la dita cambra una *post de plega* ab tres capçals, en la qual *plega* hi havia dos matalafs reals (...) Ítem, avia en la dita cambra, ultra la dita *plega*, un parament de fust per tenir vexela de argent a la porta» (ACCV 9531, 30-IV-1438, im. 75).

El mot *plega* també pot designar un ‘conjunt de coses plegades, lligades o juntes’ (DNV), ‘feix o manat de coses’ (DCVB), ‘mudada de roba’ (s. XV) (Dag, VI, 167)⁸³. De fet, en els nostres inventaris trobem *plega* amb un sentit similar: «un banch ab una tela de cànem verda que stà sobre lo banch, sobre la qual stà la *plega*, ço és, los dits matalafs, tapits, transversers e cubertors» (ACCV 28479, 16-III-1394, 8), «un banch a obs de tenir la *plega*» (ARV 2409, 7-XI-1407, p. 3), «una *post o taula* per a tenir *plegua* de roba» (ACCV 23934, 8-VII-1427, p. 6), «una post per a tenir la *plegua*» (ARV 1528, 9-VII-1446, f. 92v).

Notem l’expressió *estar en plega* o *atrobar en plega* referida a la roba d’una *plega*: «un arquibanch pintat blanch (...) de tenir *plega*, sobre lo qual *atrobam en plega* quatre matalaffs ab lana» (ARV 2789, 1362, f. 59v), «Ítem, hun artibanch ab dos caixons ab sos panys gran pintat per a tenir *plegua*. Ítem, dos matalafs de lista de bastó blaus e blanchs sotils, qui *staven en plegua* sobre lo dit artibanch» (ARV 1528, 14-VII-1446, f. 105v)⁸⁴.

La *plega* es podia cobrir amb un drap o coberta⁸⁵, com ho veiem en aquests inventaris, en el tercer dels quals fins i tot se’n proporcionen les dimensions: «una *coberta de plegua* barrada blancha, blava e vermella» (ARV 1329, 14-VI-1429, p. 10), «una *cuberta* de cuyr vermell de Spanya *per cobrir plega*» (ARV 2435, 27-VII-1439, f. 451r), «un *drap per a cobrir la plega* de fill e cotó ab una lista vermella per mig, que ha de ample cinch palms e de larch quinze palms, poch més o menys» (ARV 1906, 26-VI-1460, p. 3). El drap de cobrir la *plega* en les relacions de béns valencianes del segle xv sovint és anomenat *cobriplega* o *cobreplega*, mot compost no registrat en els diccionaris diacrònics⁸⁶. En trobem de llana, de lli, de cotonina, de canemàs, d’estamenya, de filempua i de seda, amb ornaments diversos: «un *cobreplegua* ab ores blaves pintat (...) un *cobriplegua* de seda grogua ab les ores blaves» (ACCV 893, 9-V-1422, im.

⁸³ El DECat (VI, 606b) remet al Dag i al DCVB.

⁸⁴ Sobre l’ús de *plega* en inventaris aragonesos del segle xiv, vg. Pottier (1948-1949: 192), Barraqué (1998: 326) i Aliaga + Almenar (2023: 59, 62, 196).

⁸⁵ També es podia cobrir amb altres objectes de tela, com una cortina: «una cortina vermella de cobrir la *plega*» (ACCV 22826, 23-X-1424, im. 88), «una cortineta morischa sobre la *plega* de dos palms d’ample» (ACCV 25757, 27-VII-1461, f. 252v).

⁸⁶ Aquesta denominació no apareix tampoc en els inventaris contemporanis de l’Arxiu Capitular de Lleida, en un dels quals (de 1399) es fa referència a «una *cuberta de la plega*, listada de vermeyl e de blanch» (IEL, I, 659). Sí que es troba «hun *cobriplegua* groch» en un inventari mallorquí de 1439 (Barceló 1994: 112).

151, 153), «un *cobriplega* de cotonina morisch tot blanch de quatre alnes de larch» (ACCV 25032, 24-VII-1422, im. 32), «I *cobriplega* de llana en camp negre e les flors de vert gay» (ACCV 23221, 27-I-1424, im. 15), «hun drap vermell de stameya de *cobreplega* de XII palms de llarch poch més o menys» (ACCV 14407, 6-X-1431, im. 431), «hun *cobriplega* morisch obrat als caps de seda blava, e vermella e groga» (ACCV 25473, 7-IV-1438, im. 83), «hun *cobriplega* negre de canemaç ab brots pintats» (ARV 1539, 7-VII-1439, p. 3), «hun *cobriplega* de lli ab dos teles ab listes grogues e vermelles» (ACCV 25340, 17-I-1459, p. 2), «hun *cobreplega* de lli ab randa enmig» (ACCV 26812, 21-XI-1468, im. 46), «hun *cobriplega* de filempua» (ACCV 23843, 9-VI-1479, p. 4), «hun *cobriplega* de drap de li rextat» (ACCV 23003, 5-II-1479, p. 4), igualment es troba *drap de cobriplega* (o *de cobreplega*): «hun *drap* vermell de stameya *de cobreplega* de XII palms de llarch poch més o menys» (ACCV 14407, 6-X-1431, im. 431), «un cubertor o *drap de cobriplega* vermell e blau» (ACCV 9538, 9-I-1447, im. 16).

Es tracta d'un tipus de composició nominal molt comú, amb l'estructura «verb + nom», que semànticament designa un instrument o objecte fabricat. Està format per un verb transitiu, en aquest cas *cobrir*, seguit d'una base nominal que correspon al seu argument intern, el qual s'identifica amb el nom de l'objecte que funciona com a complement⁸⁷. Aquest mateix tipus de compost, amb el verb *cobrir*, dona origen a altres substantius, alguns dels quals es troben en els inventaris consultats, de vegades també en les dues formes, *cobri*- i *cobre*-, exs. *cobricaixes (ACCV 11288, 20-X-1522, p. 11), *cobriconfiter (ACCV 20876, 14-I-1433, p. 2), *cobrepaner (ACCV 23676, 20-VII-1422, im. 99), *cobripaner (ARV 2834, 1365, im. 10); *cobripany (ACCV 23676, 14-VI-1421, im. 20), *cobriretaula (ACCV 21003, 23-VII-1498, im. 247), *cobretaula* (ACCV 11426, 23-X-1438, im. 198) i *cobritaula* (ACCV 18412, 27-IX-1443, im. 172), *cobritabac (ACCV 23930, 15-XII-1425, im. 173), entre altres.

Uns altres composts de *plega*, més rars que l'anterior, no registrats en els diccionaris històrics ni normatius, són *davantplega*, coordinat amb *artibanc*: «Ítem, hun *davantplegua* o artibanch sotil (...), per II sous» (ACCV 22858, 12-IV-1450, im. 31), i *sobreplega*: «una cortina de *sobreplegua*» (ACCV 1240, 29-VIII-1450, im. 186).

Altres estructures polilèxiques introduïdes per la preposició *de* que assenyalen varietats o funcions dels arribancs són: *Artibanc d'altar* (ARV 1226, 9-VII-1549, p. 8-9), *arribanc de cuina* (ACCV 23196, 15-X-1425, im. 294), *artibanc de Barcelona* (ACCV 20906, 2-I-1462, im. 12)⁸⁸, *artibanc de davantllit* (ARV 594, 10-VI-1491, p. 2)⁸⁹, *arribanc d'estrado* (ACCV 11721, 7-XI-

⁸⁷ Vg. GLC, 452-456.

⁸⁸ En els inventaris valencians del segle xv i primera meitat del xvi eren molt més habituals les anomenades *caixes de Barcelona* o *d'obra de Barcelona*.

⁸⁹ cf. «hun artibanch davant lo lit de tres caxons» (ACCV 26629, 16-IX-1477, p. 7), «hun artibanch davant llit ab dos caixons» (ACCV 12592, 19-II-1459, im. 148).

1491, im. 401)⁹⁰, *artibanc del pa* (ACCV 22552, 7-V-1481, im. 45) o *de tenir (lo) pa* (ARV 2786, 1354, f. 55r; ARV 864, 20-VIII-1460, p. 2), *arquibanc de seure* (ARV 2776, 1342, im. 152)⁹¹, i complementat per un adjectiu, destaquem «hun *artibanch morisch*» (ACCV 22483, 23-V-1415, im. 44), «hun *artibanch de plegua morisch*» (ACCV 11373, 28-XI-1468, im. 518), la qual cosa confirma que la moda morisca als segles xv i xvi no es limitava a la roba⁹², sinó que arribà també a altres àmbits de la vida domèstica⁹³, com el mobiliari.

També es documenten *arquibancs d'estudi*: «dos artibanchs e respal·le d'estudi», venuts per 109 sous i quatre diners (ACCV 18571, 27-IX-1491, im. 204). En alguna ocasió *estudi* i *artibanc* es troben coordinats: «un *estudiet nou o artibanch* (...) per XXV sous» (ARV 1910, 6-IV-1468, p. 7). L'*arquibanc* podia ser usat a manera d'escriptori: «un *artibanch* ab dos caxons e son respadle alt a fur de scriptori» (ARV 1905, 25-VI-1454, p. 5), si bé l'*arquibanc* i l'*estudi* o escriptori eren mobles diferents, com ho comprovem en el text següent, on es poden apreciar els dos sentits del mot *estudi* 'habitació, cambra' i 'moble, escriptori'⁹⁴: «En lo estudi. Ítem, hun *studi* de fusta. Ítem, hun artibanch ab dos caixons» (ACCV 20710, 4-III-1442, im. 65). També el *banc* podia ser usat com a estudi: «Ítem, hun *banch axí com a studi*, alt, a Alí Ardef, moro, per II sous» (ACCV 20952, 27-VI-1460, im. 60).

L'*estudi*, en efecte, podia referir-se a un moble, una mena d'escriptori o taulell d'estudi. Es tracta d'una accepció d'aquest mot no registrada en els diccionaris diacrònics⁹⁵, tot i que era ben coneguda antigament, com es pot com-

⁹⁰ L'*arquibanc*, sobretot acompanyat de bancs i rebancs, també podia fer la funció d'*estrado*, cf. «hun *artibanch o strado* de quatre caxons ab son rebanch» (ARV 1996, 7-VI-1476), «hun *artibanch* ab quatre quaxons e hun rebanquet, o d'*estrado*» (ACCV 23011, 26-XI-1486, im. 888), «hun *artibanch* de tres caixons buyts ab hun banquet a manera de *strado*» (ACCV 19133, 23-VI-1500, im. 136), «en lo mengador de la dita casa hun *artibanch* de tres caixons en què tenia l'*estrado*» (ARV 23022, 1495, p. 4).

⁹¹ Encara que els artibancs, per les seues característiques, tenien la funció de seient, aquesta de vegades es remarca, cf. «a les finestres del dit alberch tres *artibanchs* encaxats que *servexen a seure* stant en les dites fenestres» (ACCV 9531, 29-X-1438, im. 197).

⁹² Sobre la moda morisca en el vestuari als segles xv i xvi, es pot consultar Bernis (1959).

⁹³ Per exemple, en els inventaris valencians de l'època llegim: «dos *armaris morischs* vells per stogar ampolles, taces e moltes frasques» (ARV 1905, 25-VI-1454, p. 4), «una *corriola de pou morisqua*» (ACCV 11422, 7-VIII-1439, im. 113), «altre *joch de escachs de vori morischs* blancs e negres» (ARV 1910, 28-III-1468, p. 6), «un *pom e cruera de lautó morischs*» (id.), «un *tinter de lautó morisch larch*» (id.), «un *refredador morisch* molt vell ab letres morisques» (ARV 1910, 29-III-1468, p. 18), «V *capetes morisques* e dos terraces de fust» (ACCV 22198, 26-V-1444, im. 187), «una *çaçoleta morisca* de lautó» (ACCV 11434, 15-I-1468, im. 296), «una *coltella morischa* als terçado ab la bayna de marroquí e la guaspa de *lautó morisch* ab flochs blaus e vermells e hun *cint argentat morisch*» (ACCV 20374, 16-IX-1467, im. 159), i fins i tot «tres *gallines* chiques *morisques*» (ACCV 11292, 5-V-1525, p. 4).

⁹⁴ Sobre l'evolució semàntica del substantiu *estudi*, vg. el DECat (III, 811b).

⁹⁵ En el DAG (III, 346) es registra *estudi* 'escriptori, biblioteca', documentat en Joan Esteve: «Scriptori o *studi* de hòmens de sciença: Biblioteca», però tenint en compte la documentació reportada, tot sembla indicar que amb «escriptori» no s'hi refereix al moble, sinó a la sala o habitació d'aquest nom.

provar a través dels inventaris valencians del segle xv i finals del xiv, els quals a més proporcionen algunes dades sobre les característiques d'aquest moble, exs. «un *estudi* de fust» (ARV 2643, 24-III-1399, p. 4), «un *studi* de fust de pi encaxat ab una roda de tenir llibres» (ACCV 25304, 14-VI-1419, im. 17)⁹⁶, «hun armariet a manera de *studi* ab son banch» (ACCV 20890, 15-XII-1441, p. 3), «un *studiet* de fust ab son clau e pany» (ACCV 23413, 20-IV-1457, im. 80), «un *studiet* francés daurat» (ACCV 25988, 14-II-1422, im. 59), «hun *studiet* vell de scriure sotil» (ACCV 26940, 14-IV-1452, im. 78), «un *studi* de pi ab quatre peus, en lo qual hi ha una capça de cuyro gran e altra petita e dos peses de lautó» (ACCV 18414, 7-IX-1457, im. 22), «un *studiet* de fusta petit» (ACCV 25336, 6-III-1465, p. 3). Podia contenir llibres i documents diversos, com escriptures i cartes, a les cases, ex. «un *studiet* xich per tenir llibres, de pi» (ACCV 25304, 14-VI-1419, im. 15), «diverses librets atrobats sobre hun *studiet*» (ARV 1329, 14-VI-1429, p. 13), «Primo, en la sala o mengador del dit alberch, (...) un *studiet* o *scriptori* ab quatre cartes fahents per la herència de abril e alguns papés de poqua valor» (ACCV 20701, 2-IX-1433, im. 119), i ser portàtil: «un *studiet* de fusta portàtil ab diverses escriptures» (ARV 1910, 1-IV-1468, p. 2).

L'*estudi* també podia ser usat pels estudiants a l'escola: «hun *studi* de *studians* a la scola, de fusta» (ACCV 23178, 11-VII-1407, im. 64), «hun *studi* de scola» (ARV 1329, 24-II-1429, p. 5)⁹⁷, «hun *studi* de fust fet tal com se usen en les escoles en València» (ACCV 20712, 1444, im. 37), i per part dels il·luminadors de llibres: «un *studi* o taulell de fust de il·luminador» (ACCV 20869, 26-X-1428, p. 1)⁹⁸; l'il·luminador Jaume del Calbo tenia «hun *studiet* de fusta petit per il·luminar ab son pany e clau» i «hun *taulellet* de fusta sotil sobre lo qual il·luminava e fahia fahena lo dit deffunt, cubert o forrat ab cuyr negre» (ARV 3235, 23-VI-1439), per tant, com a objectes distints.

Així mateix, es troba la denominació composta *estudi taulell*: «lo *studi taulell* ab son banch» (ACCV 26961, 28-II-1478, im. 125), i, més habitualment, *taulell d'estudi*, que faria les funcions d'escriptori: «hun *taulell d'estudi* cubert de canemars» (ARV 2431, 1-VI-1434, f. 116r), «hun *taulell de studi* gran de pi (...), XV s. II» (ACCV 24387, 18-IX-1444, im. 17), «hun *taulell de studi* cubert de canem blau» (ACCV 22546, 21-X-1463, im. 105), «hun *taulell d'estudi* ab pany e clau» (ACCV 11376, 13-XI-1472, im. 536), «un *taulell de studi* ab quatre peus» (ACCV 20425, 7-VIII-1477, p. 6), «hun *taulell de studi* cubert de tela blava» (ARV 3065, 18-VIII-1490, f. 183v). Acompanyat d'un *banquet*,

⁹⁶ cf. «una roda d'escriptori» (ACCV 21504, 9-VIII-1437, im. 177), «quatre rodes d'estudi» (ACCV 13620, 11-III-1463, im. 143). Bolós i Sánchez-Boira (IEL, I, 151) creuen que la *roda* o *rodes* de damunt dels *estudis* plausiblement estarien destinades a mantenir-hi el faristol. Es pot documentar la presència de faristols d'estudi i de faristols sobre els estudis: «hun faristol d'estudi» (ACCV 13620, 11-III-1463, im. 143), «hun parell de faristolls de tenir llibres sobre l'estudi» (ACCV 25368, 10-VII-1478, im. 119).

⁹⁷ I en l'almoneda dels mateixos béns: «hun *studi* de tenir llibres (...), III s. VI» (id., 5-IV-1429, p. 8), que probablement fa referència al mateix objecte.

⁹⁸ En el DCVB *taulell* 'taula llarga i alta damunt la qual un menestral treballa les coses del seu ofici, sobretot en els de fuster, ferrer, argenter, llauner, sastre'.

segurament per seure: «hun taulellet de studi encaixat ab son banquet» (ACCV 21872, 1-VIII-1463, im. 279).

A l'ús escripturari del *taulell* fan referència, igualment, els sintagmes *taulellet d'escrivent* (ACCV 20870, 18-V-1430, p. 1), *taulell d'escriptori* (ACCV 26198, 26-VII-1443, p. 3) i *taulell d'escriure o per (a) escriure*. En els exemples següents, a més a més, veiem que era de fusta, que podia disposar de calaixos, calaixons o caixons, que solia anar acompanyat de bancs per seure-hi, i podia tenir respalte o respalter, peus i rebanc: «un taulell per a scriure ab sos banchs» (ACCV 1415, 29-X-1403, im. 477), «hun taulell d'escriure usat ab rebanquet» (ACCV 25163, 19-I-1497, im. 13), «hun taulell d'escriure de fust ab sos peus» (ACCV 21504, 9-VIII-1437, im. 205), «hun taulell per scriure ab son banch de pi» (ACCV 11428, 2-III-1440, im. 111), «hun taulell de fusta ab son respalte e dos caxons» (ARV 2003, 31-V-1489, f. 322r), «un taulell gran ab respaller per a scriure de roure» (ARV 1716, 13-XI-1509, im. 255), «hun taulell de pi per scriure» (ARV 257, 4-I-1514, f. 5r), «hun taulell per a scriure ab sos calaixons» (ACCV 22141, 12-V-1514, im. 96), «hun taulellet ab dos caixonets de scriure» (ARV 268, 19-I-1531, p. 9), «hun taulell de scriure ab hun calaix, per VII sous VI» (ACCV 1634, 29-VIII-1534, p. 20), «hun taulellet de fust de scriure ab dos caixons que-s tiren» (ACCV 12650, 11-IV-1495, im. 132) en l'inventari dels béns de mossén Joan Aliaga, beneficiat en la Seu de València, mentre que en l'encant dels seus béns hom es refereix al mateix objecte com «hun taulell de studi» (id., im. 148), venut per onze sous. Per tant, el *taulell d'escriure* i el *taulell d'estudi* devien ser similars⁹⁹.

El taulell, amb els *peus* que el sostenien¹⁰⁰, presentaria analogies amb les taules, com ho podem comprovar en aquests textos: «una tauleta baixa o taulell» (ACCV 21872, 5-VIII-1463, im. 303), i «hun taulell a modo de taula» (ARV 260, 20-II-1523, f. 363r), «en lo retret» de la casa del doctor en lleis Pasqual Rossell, i, així mateix, es relaciona amb els escriptors: «hun scriptori o taulellet de fust sotil per a scriure» (ACCV 25753, 29-V-1450, f. 77v).

Tornant a l'arquibanc, en els nostres inventaris trobem també, encara que rarament, els substantius compostos *caixabanc* i *taulabanc*. El primer es documenta en l'almoneda dels béns del llaurador de Xàtiva Jaume Monroig, on designava un moble amb caixons: «Ítem, un *quaxabanch* de tres caxons quasi nou (...), per preu de XX sous» (ACCV 20993, 15-X-1480, im. 96)¹⁰¹. Per tant,

⁹⁹ En el DAG (VIII, 37) es registra *taulell* 'taula llarga per escriure', en l'inventari dels béns del Príncep de Viana, a través de l'edició de Bofarull: «hi ha en la dita libreria hun taulell cubert de drap vert apte per scriure» (M. de Bofarull: *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*, tom XXVI, p. 143). Si bé no registren aquest valor de *taulell* el DCVB ni el DECat, com tampoc el DIEC ni el DNV, veiem que era ben conegut antigament.

¹⁰⁰ En efecte, el taulell, i el taulell d'escriure, disposava de *peus*: «hun taulell d'escriure ab sos peus» (ARV 467, 13-IV-1425, f. 50v), «Ítem, hun taulell ab sos peus. Ítem, hun altre taulell sense peus» (ACCV 14407, 9-X-1431, im. 451).

¹⁰¹ En els inventaris i encants de l'Arxiu Capitular de Lleida la forma habitual és també *arquibanc* (*artibanc*), però en un inventari de 1463 apareix *caixabanc*, en aquest cas, femení: «una *caxabanch*, davantlit, ab dos quaxons» (IEL, p. 1068). Els diccionaris recullen *caixabanc* com a masculí, gènere que trobem també en el nostre inventari.

el caixabanc, com l'arquibanc, s'usaria per desar objectes en els caixons¹⁰². El DCVB registra *caixabanc*, com a sinònim d'arquibanc¹⁰³, a l'Alt Urgell, al Pla de Lleida i al Pla d'Urgell, i el documenta en *Els sots feréstechs* de Ramon Casellas. Coromines (DECat, II, 402b) hi afegeix la referència de Labèrnia (1839). En el DAG (II, 149) *caxa-banch* 'banc amb caixa; escó de la llar del foc', es documenta en un inventari de Cervera de 1780. Coincidint amb aquesta segona definició, Griera (1933: 283) considera *caixabanc* un «banc de la vora del foc, el respatller del qual acostuma a arribar fins a la campana de la xemeneia» i afegeix que «serveix de banc per a seure i de caixa per a guardar la roba». Igualment, en el PALDC (II, m. 188 «L'escó») s'assenyalen alguns punts nord-occidentals on, «per la seva funció de caixa», es fa servir *caixabanc* per designar l'escó, això és, el 'banc llarg amb respatller, sovint situat prop de la llar'. Fora del català, en aragonés es coneix *coxabanco* 'escaño con asiento levadizo en donde se guardan abarcas y otro tipo de calzado' (Andolz, 2004: 125), segons Coromines (DECat), procedent de *caxa do banco*.

D'altra banda, en l'inventari dels béns de Jofré Martorell apareix «una *taulabanch* ab quatre peus e dessús aquella dos trespontins ab dos coxins de cap» (ACCV 20906, 2-I-1462, im. 9)¹⁰⁴. No inclouen aquesta forma els diccionaris diacrònics ni normatius, però trobem el compost *taulabanc* en el PALDC (II, m. 188 «L'escó»), que el localitza a Margalef de Montsant (el Priorat) com a nom de l'escó, «perquè podia servir de taula».

Per últim, esmentaríem el compost *taulaartibanc*, que apareix entre els béns de na Brígida, vídua del flequer Joan Eiximeno: «una *taulaartibanch* de hun caxó de fusta de pi, usada» (ACCV 24278, 24-IV-1483, p. 1).

4.- BACÍ

Si bé actualment el bací (del llatí tardà BACCHINON) és un objecte, i un mot, en desús, als segles XIV, XV i XVI era ben corrent en les cases, com ho podem confirmar amb la lectura dels inventaris. Trobem bacins de diferents classes i varietats:

Bací d'acaptar (ARV 2786, 1354, f. 54v), *bací per acaptar* (ACCV 20391, 23-V-1482, im. 260) o *bací per a l'acapte* (ACCV 23182, 22-VIII-1408, im. 74), de llautó.

Bací d'aiguamans (ACCV 26947, 4-XI-1458, im. 470), dit també *bací de donar* (*dar*) *aiguamans* (ARV 595, 11-II-1492, p. 7), *bací per donar aiguamans* (ARV 1894, 14-V-1425, f. 53v), *bací per a pendre aiguamans* (ACCV 22558,

¹⁰² Al segle XV documentem també «una caxa a fforma de artibanch» (ARV 2397, 26-VIII-1468, p. 6), i, d'altra banda, «una *caixa-cadira* de ffust» (ARV 1970, 15-II-1469, p. 2).

¹⁰³ També es considera sinònim d'*arquibanc* en el DIEC i en el DNV. En el primer es dona preferència a *caixabanc* i en el segon a *arquibanc*.

¹⁰⁴ En el mateix inventari, dins el celler, també es documenten «cinch carratells entre grans e chichs, lo hu dels quals és miga bota, e un *banch a manera de taula* ample ab quatre peus sostenint los dits carratells» (im. 10).

31-VII-1484, im. 63), i *bací de llavar (les) mans* (ACCV 26948, 2-V-1460, im. 125)¹⁰⁵, de llautó, d'estany o de coure¹⁰⁶. Beatriu de Boil, esposa del cavaller Pere de Centelles, posseïa «hun *bací d'argent de servir d'aygua* ab esmalt en lo mig. Ítem, altre *bací d'argent de servir d'aygua* sens esmalt en lo mig» (ACCV 26049, 20-IV-1439, im. 149).

Cal diferenciar el bací del *llavador de mans*: «hun *llavador de mans* de lautó (...) Ítem, hun *bacinet* foradat per a salsa. Ítem, hun *bací* redó de lautó. Ítem, dos *bacins de lavar mans* de lautó» (ACCV 11376, 27-VII-1472, im. 580). Els llavadors de mans podien ser també de terrissa, i estar dotats d'una aixeta per a l'aigua: «hun *llavador de mans* de terra ab exeta de coure, VIII sous» (ARV 1894, 26-IV-1425, f. 36r)¹⁰⁷.

En el DCVB «dos bacins grans per dar ayguamans» (1412-1424), en el VCM «un bací de aram de rentar les mans» (1466). També es coneixia antigament el *plat d'aiguamans* 'gibrella per a rentar-se les mans', que el DCVB documenta en 1526, i que trobem ja al segle xv: «hun *plat de ayguamans* e hun altre *plat de Màliqua*» (ACCV 26630, 2-VII-1480, p. 3); també *plat de dar ayguamans* (ARV 331, 3-VI-1506, im. 156)¹⁰⁸, *plat de pendre ayguamans* (ACCV 23197, 15-VII-1428, im. 75), *plat de llavamans* (ACCV 17868, 5-V-1482, p. 9) i *de llavar mans* (ACCV 26565, 21-VIII-1462, im. 339) o *per a llavar les mans* (ARV 1717, 7-X-1510, im. 106). Igualment, el DCVB i el DECat (V, 106a) registren el substantiu *llavamà* o *llavamans*, que el DCVB considera antiquat i el defineix com 'rentador de mans', testimoniats en un document de 1388 (*lavamans*) i en un altre de 1493 (*lavamà*)¹⁰⁹. En el CICA es documenta «hun *lavamans* d[e] leutó» en un inventari mallorquí de 1467. El trobem també en inventaris valencians del segle xv i primera meitat del xvi, sempre amb el segon element del compost en plural, *llavamans*: «hun *lavamans*» (ACCV 13870, 27-X-1490, im. 161), «un *llavamans* de coure» (ACCV 13823, 9-XI-1523, p. 5), i coordinat amb *bací* i amb *plat*, la qual cosa testimonia l'afinitat entre aquests objectes: «hun *bací* o *lavamans* pla de lautó» (ACCV 11378, 12-III-1474, im. 179), «hun *bací* o *llavamans* de terra» (ACCV 11256, 27-I-1491, f. 23v), «hun *plat de lautó* o *lavamans*» (ARV 440, 9-XI-1479, f. 184v).

A més de les mans, el bací es podia usar per a llavar-se el cap (cf. «tres bacins de lautó, los dos de ayguamans, e l'altre per a lavar lo cap», ACCV 23015,

¹⁰⁵ També «un bací a lavar les mans» (1299) (VCM). cf. fr. *basin à laver mains* (GA: I, 95-96)

¹⁰⁶ cf. «una conqueta de aram per a lavar mans a modo de bací» (ARV 1991, 7-VI-1528, p. 5).

¹⁰⁷ Els diccionaris diacrònics registren *llavador* amb el sentit de 'lloc on es llaven o renten els objectes, especialment safareig' (cf. DCVB; DECat, V, 104b), i igualment en el DIEC i en el DNV. Només el DAG (IV, 297) defineix *llavador* com a 'lavadero; pica, rentamans', però sense documentar expressament un *llavador de mans*, com els que trobem en els nostres inventaris.

¹⁰⁸ També el documentem coordinat amb *bací*, segurament per la semblança entre els dos objectes: «hun bací o plat de lautó per a dar ayguamans» (ACCV 25749, 11-I-1443, p. 1).

¹⁰⁹ Mot compost amb el verb *llavar*, envellit en català oriental. Encara que el mot no figura en el DIEC, que únicament areplega *rentamans*, sí que el recull el DNV, *llavamans*, amb els sentits de 'safa o altre recipient destinat a llavar-se les mans', 'pica xicoteta amb aixeta per a llavar-se les mans', i referit a un moble de fusta o de ferro on es col·loca la safa per a llavar-se. Al segle XIX el registrava el DVE: *llavamans* 'lavamanos, lavatorio o aguamanil', i MGad.

27-VI-1493, p. 15), sostingut sobre un *llavacap* metàl·lic, generalment de ferro¹¹⁰: «un *lavacap* de ferre de tenir *basí*» (ACCV 4, 14-II-1348, im. 33), «hun *lavacap* de ferre, ço és, per tenir lo *basí*, ab son peu» (ARV 1539, 2-IX-1439, f. 136r), cf. «un peu de ferre per a lavar lo cap appellat comunament *lavacap*» (ARV 2643, 24-III-1399, p. 2), i per a llavar-se els peus, com el recull Pou (1580: 126r): «bassí per llavar-se los peus, o per altre ús».

**Bací d'apotecaris*: «dos bacins de lautó morisch de ús e servitut de apotecaris, la un major que no lo altre» (ARV 1910, 29-III-1468, p. 18), i en coordinació amb *dispensador*: «hun *basí* o dispensador de llautó de apotecari, nou» (ACCV 18591, 16-II-1508, p. 8)¹¹¹. Els apotecaris usaven bacins i bacines per dipositar els seus productes¹¹², així com *dispensadors* i *despensers*¹¹³. Documentem el substantiu *dispensador* ja l'any 1329 en l'inventari dels béns de l'apotecari de la ciutat de València Arnau Torrella: «Ítem, un *dispensador* menys de peus (...) Ítem, un *dispensador* pintat ab peus. Ítem, un altre *dispensador* de fust ab peus, gran» (ARV 2205, 1329, im. 103). En el DCVB es documenta *dispensador* precisament en aquest inventari del segle XIV¹¹⁴, i es defineix com 'instrument per a distribuir aliments o medicines; cullerot?', com a forma antiga. L'apotecari i especier Bernat Planell tenia «una tabayreta o *despenser* gran per a tenir a la porta» (ACCV 24122, 24-IV-1465, im. 103), i mostrar així els seus productes als clients a la porta de l'establiment, i en la rebotiga de l'apotecari Arnau Torrella hi havia «una bacina gran argentada morisca que's diu *despenser*» (ACCV 25222, 11-VII-1475, im. 308).

Bací de barber (ARV 2801, 1336, f. 69v) «de lautó»¹¹⁵, *basí per a barber* (ACCV 25327, 8-XI-1448, p. 1), o *basí de fer barbes* (ARV 2060, 28-XI-1481, p. 3) o *per a fer barbes* (ACCV 25943, 7-I-1517, p. 2)¹¹⁶.

¹¹⁰ També trobem «un *lavacap* de aram» (ACCV 26112, 25-VIII-1438, im. 186).

¹¹¹ La coordinació de noms en els inventaris no necessàriament indica sinonímia, sinó simplement algun tipus de similitud entre els referents.

¹¹² L'especier i apotecari Miquel Marqués tenia en la rebotiga «un *bacinet* ab un poch de alum» (ACCV 25222, 11-VII-1475, im. 308), així com diverses bacines amb productes farmacèutics i d'especieria: «Ítem, tres altres *bacines* de llautó, en la una poca de goma, en l'altra una poca de scorça de bugia. Ítem, dos *bacines* chiques, en la una ha una poca de batafalua» (id.)

¹¹³ Ni els diccionaris diacrònics ni els normatius no registren *despenser* (ni *dispenser*) amb aquest valor.

¹¹⁴ En el VLM es documenta *dispensador* també en aquest inventari.

¹¹⁵ En l'inventari dels béns del fuster Berenguer de Bellprat es diu que el *basí de barber* era *fondo*: «un *basí fondo* de lautó apellat de barber» (ACCV 9531, 1438, im. 198). Per la seua part, els «dos bacins de lautó de barber» del jueu Jusef Abigalell eren «redons» (ARV 2789, 20-VI-1362, f. 207v). Es podien col·locar en un *peu de ferro*: «hun peu de ferro de tenir *basí de barber*» (ARV 260, 25-XII-1523, f. 623r), en un *ganxo de ferro*: «hun ganxo de ferro de tenir *basí de barber*» (id., 14-XII-1523, f. 595v), en un *banquet*: «hun *banquet de quatre peus* per a tenir los bacins en la botiga» (ACCV 19127, 1502, im. 61), o en un *tenidor de basí* (o de *bacins*): «Ítem, dotze bacins de lautó de barber, per CXX sols. Ítem, (...) hun *tenidor de bacins*, per XXXIII sols» (ARV 440, 4-VIII-1478, 87v), «hun *tenidor de bacins* de fferro» (ARV 2060, 28-XI-1481, p. 4), «hun *tenidor de basí*» (ACCV 18591, 23-II-1508, p. 1).

¹¹⁶ En l'inventari dels béns del barber cirurgià Vicent Peres apareix «un de[s]penjador de bacins», i en l'encant dels seus béns s'inclouen «un despenjador» i «un ferre de despenjador».

**bacinet de l'altar* (ARV 2275, 9-VII-1523, p. 4)¹¹⁷. Amb una llàntia: «hun bací de lautó ab sa llàntia que crema davant l'altar» (ACCV 11415, 3-II-1437, im. 18), «quatre llànties ab sos bacins de lautó» (ACCV 26121, 17-V-1428, im. 42), «la llàntia ab lo bací, que stà davant l'altar major» (ACCV 20890, 9-II-1441, p. 12), «Ítem, hun bací de lautó gran davant lo altar davall la llàntia (...) Ítem, hun altre bací de lautó davall huna llàntia davant lo crucifix» (ARV 864, 26-X-1460, p. 10), «hun bacinet de lautó ab ses cadenetes, hon estava penjada la llàntia, davant lo dit altar» (ARV 4149, 23-II-1503, p. 3), «hun bacinet de lautó per a tenir la llàntia» (ARV 1716, 13-X-1509, im. 256), «en la capelleta de dita casa fonch atrobat (...) hun bacinet de lautó ab una llàntia de vidre» (ARV 1752, 27-III-1545, f. 110r), acompanyats de tabernacle: «una llàntia ab son bací e tabernacle» (ACCV 26048, 25-I-1445, im. 131). Per això es parla també de *bací de llàntia, i de **bacinet per a llànties* (ACCV 13830, 24-IV-1531, p. 2), d'aram, de coure, o de lautó¹¹⁸, diferenciat del *llantier*: «una llàntia ab son *lantier* e *bacinet* de lautó» (ACCV 22297, 5-VI-1546, p. 23), «un *basí* de aram de llàntia ab son *lantier*» (ARV 1226, 9-VII-1549, p. 8). En el DCVB *llantier* 'recipiente petit d'una llàntia, dins el qual es posa el ble i l'oli', com a valencià, sense documentació. Amb un sentit diferent en el DA_G (IV, 293) 'objecte de diverses formes per a col·locar la llàntia de vidre', també sense documentació. En el cas dels inventaris valencians el bací era un recipient per a tenir la llàntia, o situat davall d'aquella¹¹⁹, mentre que el *llantier* aniria més aviat d'acord amb la definició del DCVB, i formaria part de la llàntia¹²⁰. En el *Llibre de fàbrica* de la Seu de València llegim: «Ítem, paguí a Joan Delgado, corredor, VI sous II diners, per un plat de lautó per a la llàntia de la capella de Sant Thomàs de Aquino» [Al marge: «Bací»] (ACV, *Llibre de fàbrica*, any 1517, f. 31r), on es veu la identificació entre el bací i el plat per a tenir les llànties¹²¹.

Els bacins amb les llànties no sempre estaven davant d'un altar o en una capella; també podien estar en l'entrada d'una casa: «un *basí de llàntia* de coure ab sa llàntia, en la entrada [de la casa]» (ARV 1226, 9-VII-1549, p. 3), o en un portal: «Ítem, paguí a Perè Miquel, specier, per I lliura de cera gomada, e una lliura de caneles grogues per als bacins dels portals, e cent neules per a les llànties, IIII sous VI» (ACV *Llibre de fàbrica*, any 1517, f. 32r). També documentem *bacins de paret* (ARV 3092, 29-VIII-1438, p. 4) i *bacins de tenir en la paret*, que podrien referir-se a un objecte similar: «quatre bacins de lautó de tenir en la paret» (ACCV 11381, 25-IX-1481, im. 232), i, d'altra banda, *canelobres*

(ARV 2242, 12-VIII-1440, p. 4). El mot *despenjador* no es documenta en els diccionaris diacrònics.

¹¹⁷ cf. fr. *bacins d'autel* (GA: I, 94).

¹¹⁸ El bací podia ser usat també amb les cresoles: «una cresola de lautó ab son basinet, per huit sous» (ARV 1625, 28-VI-1538, p. 6).

¹¹⁹ Com en francès *basin de lampe* 'plateau légèrement concave placé sous une lampe d'église pour en recueillir les scories' (GA, I, 95).

¹²⁰ També en EscLl i en MGad *llantier* 'mechero'.

¹²¹ En una entrada anterior de la mateixa relació de dates extraordinàries és anomenat directament *bací*: «Ítem, paguí a-n Domingo Salelles, corredor, XII sous VI per un *bací* per a la llàntia de Sent Marc e Sent Yvo».

de tenir los bacins (ARV 1115, 2-XII-1503, im. 191), o canelobres de bacins (ACCV 25748, 7-XI-1441, p. 2), en l'església de Manises¹²².

Els bacins i les llànties solien anar acompanyats de cadenes, cf. «paguí a Joan Manato, per sis bacins e nou cadenes per a les llànties CXV sous» (ACV, *Llibre de fàbrica*, any 1517, f. 31v), «en una capelleta qu'està en dit estudi hun retaula de fust (...) ab sa làntia de vidre e ab son bacinet de lautó ab ses cadenetes, e dos canelobres de lautó grans» (ARV 3079, 5-II-1513, p. 8), «una làntia ab son bacinet de lautó e cadenetes» (ARV 295, 13-I-1547, p. 5), «hun bacinet de làntia ab sa cadeneta de lautó de l'altar» (ARV 104, 21-III-1532, p. 3), «hun bacinet de làntia ab ses cadenes» (ARV 237, 26-VIII-1545, p. 8).

Aquest segurament és l'origen del fraseologisme *ésser com (a) bací i cadena* 'ésser dues persones o dues coses molt unides, que sempre van juntes', que el DCVB documenta en el *Somni de Joan Joan*. Es tracta d'una motivació metafòrica basada en la relació estreta entre dos objectes que habitualment es troben units, similar a la que es troba en les diverses locucions formades amb uns altres dos objectes que solen presentar-se junts com són la corda i el poal (cf. DF, 504-505), la qual cosa podem comprovar en els inventaris, particularment amb referència als pous, ex. «hun pohal de coure xich ab sa corda d'espert per al pou» (ARV 2426, 29-VII-1429, p. 3), «En lo pou hun pohal de fust ab sa corda d'espert» (ARV 496, 18-IV-1460, p. 14), «hun poal de poar aygua de ffust ab sa corda» (ARV 2397, 26-VIII-1468, p. 5).

**Bací d'esmolar*: «un bací de esmolar e una banqueta de tres peus» (ACCV 26112, 25-VIII-1438, im. 184), en l'obrador del barber del Grau Antoni Orriols, el qual devia usar-lo per esmolar les ferramentes de l'ofici. **Bací de (per a) tenir foc*: «hun bací redó de lautó de tenir foch» (ACCV 11373, 5-XI-1468, im. 435), «hun bací ab tres peus sotil per a tenir foch» (ACCV 9654, 9-XI-1463, im. 217), **bací per a coure casquetes* (ARV 266, 1-IV-1529, p. 5), de coure; **bacinet d'escopir* (ARV 264, 18-XII-1526, p. 9) o **bacinet per a escopir* (ARV 1351, 31-I-1517, p. 5), d'aram¹²³; *bací per a salsa (ACCV 11376, 27-VII-1472, im. 580) i *per colar salsa* (ARV 1899, 7-IV-1430, f. 35r), **bací per servir a batejar* (ACCV 23197, 15-VII-1428, im. 82), *bací de seure (ACCV 11744, 3-IX-1500, im. 166), *bací de tallar: «hun bací gran d'estany de tallar ab sis scudelles e sis plats comuns (sic) de mengar» (ACCV 23001, 6-XI-1476, p. 6), faria una funció similar al *plat de tallar* ("tres plats de tallar d'estany", ARV 2025, 21-VIII-1508, p. 7) i al més comú *tallador*; **bací de tenir rasi-na* (ACCV 26743, 3-XII-1420, im. 106), **bacinet per a tenir les canadelles* (ACCV 12639, 30-I-1497, im. 44), de llautó.

Coromines (DECat, I, 530a) afirma que el bací «servia generalment per donar aiguamans», i, juntament amb aquest, registra el bací de barber, l'usat com a orinal, el de recollir diners d'almoïna a les esglésies i un instrument antic de música popular del mateix nom. En el DCVB en la primera accepció de *bací* es

¹²² cf. «dos baçins d'aram trencats que estan sobre l'altar per a tenir los canelobres» (1438) (Giralt Latorre 2021: 163).

¹²³ cf. fr. *basin à cracher* (GA, I, 95).

defineix com ‘gibrella o plat fondo de metall per posar-hi aigua o altre líquid’¹²⁴, si bé la majoria dels exemples d’aquesta accepció que cita fan referència a la funció de llavar-se les mans¹²⁵. A través dels inventaris comprovem que, a més dels usos esmentats en els diccionaris diacrònics, el *bací* podia tenir més funcions¹²⁶, encara que aquestes amb el temps han anat reduint-se, juntament amb l’envelliment del mot¹²⁷.

Quant a les característiques, en els inventaris consultats els més abundants són els bacins de *llautó* (de vegades, *lleutó*, amb assimilació a la consonant palatal), però també n’hi havia d’altres metalls: d’*aram*, d’*estany*, de *coure* i de *ferro* o *ferre*, així com bacins rics fets d’argent, decorats, daurats, esmaltats, gallonats i amb insígnies i senyals, la qual cosa prova que podien ser objectes sumptuosos, ex. «un bací d’argent ab esmalt, a senyal del defunct» (ACCV 1415, 29-X-1403, im. 479). També es troben bacins de *terra* (ARV 2806, 31-VIII-1396, p. 2), és a dir, de terrissa, de *pedra* (ACCV 23413, 20-V-1457, im. 90), i fins i tot de *fusta* (ARV 1480, 7-IV-1455, p. 3). Segons la forma, podien ser *plans*, *fondos* i *redons*, exs. «dos bacins de leutó, la u pla e l’altre redó» (ARV 2976, 1351, f. 132r), «II bacins, la I fondo e l’altre pla» (ACCV 26042, 20-I-1423, im. 82), «hun bací fondo redó migancer» (ACCV 24122, 2-V-1465, im. 161), i quant a la mida, *xics* (o, menys sovint, *xiquets* o *petits*, i, sobretot al segle XIV, *pocs*) fins a *grans*, passant pels *mitjancers*. Fins i tot es poden llegir els noms d’algunes de les parts dels bacins, com les *ores* (o siga, les vores), l’*ansa* o les *anses*, el *sòl*, i el *broc* en un bací d’aiguamans, exs. «un bací de lautó pla ab una ansa» (ARV 2645, 14-XII-1400, p. 10), «hun bací les ores e sòl picat ab senyal de Corts» (ARV 1902, 21-VIII-1433, f. 118v), «hun bací de argent de donar ayguamans ab hun broch» (ARV 1970, 9-VI-1468), «un bací gran de lautó ab dos anses» (ACCV 10794, 24-VIII-1486, im. 423).

Mostra de la popularitat antiga del nom *bací* és l’expressió **or de bací*, referida a un guarniment de fil en productes tèxtils: «hun drap morisch obrat de *or de bací* squinçat e de seda» (ACCV 25479, 8-X-1444, im. 111), «sis clochetes chiques de moltes colors guarnides ab seda e *or de bací*» (ACCV 11365, 1460,

¹²⁴ El DCVB registra també els sentits ‘ribella de barber’, ‘plat fondo o altre recipient per recollir diners en acpta’, ‘instrument de música popular, que consistia en una espècie de plat de metall que sonava per percussió’, ‘orinal’ i ‘conca on cau l’aigua que raja d’una font’.

¹²⁵ En la majoria dels textos del CICA on apareix el mot *bací* conté aigua, sovint usada per llavar-se les mans, però també podia contenir altres líquids, com ho podem comprovar en el retaule que el pintor Pere Cabanes havia de fer per a l’església del monestir de Sant Agustí de València: «E que-s mostre en la sepultura de senta Catherina aquella magna que n’hix, e que-s mostren dos freres que pleguen en *bacins* de la magna» (ACCV 24278, 25-I-1483, p. 5), i també podia contenir productes sòlids: «E, com sien ben nets, auràs un poch de sagó, e ab un *bassí* metràs-hi dels pinyons e de poch en poch torrar-los-às» (CICA, «Confits», p. 293, l. 5), i en sant Vicent Ferrer: *bací ple d’hòsties* (Colomina, 2021: 99).

¹²⁶ A més dels casos als quals hem fet referència, documentem un bací relacionat amb un torn de filar seda: «hun torn de ffillar seda ab son bací, mig ussat, ab dues rodes ussades» (ACCV 21001, 25-I-1485, im. 16).

¹²⁷ El DIEC i el DNV només registren *bací* referit a l’orinal i al plat usat antigament pels barbers, i el DIEC referit també a un instrument de percussió. A la Vall d’Albaida el *bací* s’aplica també a un tipus de barret de forma troncocònica, el *sombrero de bací* (DIVA).

im. 417), «hun papalló de filenpua ab listes de groch e blau de fil ab flocadura en la manteta de *or de bací* e seda de la color de les dites listes» (ARV 601, 15-I-1498, p. 2), «dos coxins de cetí blau ab alguns leons de *or de bací* per a nóvies» (id., p. 3).

Anomenat també *fil d'or de bací*: «XXI rodet de *fil d'or de bací*» (ACCV 10162, 1457, im. 150), «dos altres clochetes perfilades ab seda e *fil d'or de bací*» (ACCV 11365, 1460, im. 417); es podia enrotllar en rodets i canons: «dos canonets de *fil d'or de bací* sotil» (ACCV 26198, 20-VII-1443, p. 8), «trenta rodets de *or de bací*» (ACCV 11365, 1460, im. 414), «setze canons de *or de bací* filat» (ACCV 19133, 1500, im. 131). El fil es coneixia també com *or de bací*, ex. «tres canons de *or de bací*» (ARV 497, 9-XII-1462, p. 5), que podia simplificar-se en *bací*: «tres canonets de *bací*, sis sous» (id., p. 6).

Amb l'or de bací es formaven fresos: «dos liures e miga de *fres de or de bací*» (ACCV 11365, 1460, im. 420), «dues casulles per a dir missa, la una és de xamellot blau forrada de tela blava ab armes de Ferragut e de Martí ab *fresos de or de bací*» (ACCV 11744, 1-IX-1500, im. 162), i trenes, usades com a elements ornamentals en els teixits: «tres dotzenes de capells nubolats de seda de moltes colors ab *trenes d'or de bací*» (ACCV 11365, 1460, im. 420)¹²⁸.

El femení *bacina*¹²⁹, documentat des del segle XIV, designa, segons el DE-Cat (I, 530a), una 'safata, plata, de metall, per a diversos usos'. En els nostres inventaris es comprova que majoritàriament eren de llautó, però també podien ser de coure, d'aram, de terra i estanyades, exs.: «una *bacina* morischa de terra» (ACCV 23676, 21-VII-1421, im. 105), «una *bacina* de aram stanyada» (ACCV 6332, 5-VII-1429, im. 80), «una *bacina* gran de llautó galonada» (ACCV 9535, 13-II-1443, im. 29), «una *bacina* de coure» (ACCV 21664, 20-VI-1523, im. 122). Diferenciada del bací, com es pot veure en alguns inventaris, on s'enumeren en registres successius: «Primo, VI *bacins* de llautó. Ítem, una *bacina* plana. Ítem, III *bacins* nous de llautó» (ACCV 26040, 12-IV-1428, im. 142), «dos *bacins* e una *bacina* de llautó» (ACCV 25747, 14-III-1438, p. 2). Encara que eren diferents, la bacina podia recordar una conca petita i un plat: «una *bacina* o conquesta xiqua» (ACCV 9532, 13-VIII-1439, im. 96), «una *bacina* o conca d'aram xicha» (ACCV 9533, 26-XI-1440, im. 128), «un plat eo *bacina* de llautó» (ARV 1829, 5-I-1524, p. 3).

Quan se n'indica una funció concreta, trobem bacines d'escopir, d'aigua-mans, de llavar les mans, d'estar en paret, per a orinar, per a tenir foc, amb canelobres i llànties, per a batejar i de *parar la porta*, en la botiga d'un adroguer: «huyt *bacinetes* petites de estar en paret» (ARV 2789, 20-VII-1362, f. 246r), «una *bacineta* de llautó per a orinar» (ACCV 22153, 18-IX-1425, im.

¹²⁸ Vg. també Sesma + Líbano (1982: 273), Aparici Martí (2008-10: 78) i VCM. Sesma i Líbano (1982) relacionen el llautó dels bacins amb aquest tipus d'or, que, com l'*or berberí* (cf. DCVB; DECat, VI, 82b), deu relacionar-se amb l'oripell. En fr. també *or de bassin* 'cuivre doré, or faux, doublé' (des de 1461) (GA, II, 171).

¹²⁹ Coromines (DECat, I, 530a) la considera derivada de *bací*, i en el DCVB procedent del llatí *BACCĪNA.

106), «huna *bacineta* de lautó per a batejar» (ARV 864, 26-X-1460, p. 12), «tres *bacines* de lautó de lavar mans» (ARV 2005, 20-VI-1488, f. 358r)¹³⁰, «una *bacina* vella per a tenir foch» (ARV 2010, 28-I-1493, f. 85v), «tres *bacines* de lautó de parar la porta buydes» (ARV 609, 27-I-1506, im. 35), «una *bacina d'ayguamans*, XIII sous» (ARV 1352, 29-VI-1518, p. 4), «huna *bassineta* d'escopir de llautó» (ARV 1299, 17-VI-1544, p. 3), «dos canalobres de landa de ferro ab ses *bacinetes*» (ARV 1752, 6-II-1545, f. 54v).

5.- CLOENDA

Hem pogut conèixer diferents unitats polilèxiques, moltes no enregistrades en els diccionaris, formades amb tres mots dels àmbits domèstic, professional i religiós. A més, les informacions que sobre els objectes inventariats aporten els notaris i escrivans permeten observar amb més detalls les característiques històriques dels referents, i, per tant, la història de les paraules que els representen.

Alguns dels objectes representats continuen essent ben coneguts actualment, cas dels *bancs*, encara que moltes de les varietats i usos antics a hores d'ara resulten desconeguts. Les relacions de béns proporcionen una tipologia notable de bancs, nucli de diferents lexies complexes, moltes de les quals són absents dels diccionaris. Igualment, molts dels usos antics dels bancs, expressats per sengles unitats polilèxiques, resulten actualment desconeguts, i gràcies a la informació dels inventaris podem recuperar-los.

El *bací* és un objecte conegut encara actualment però amb un ús molt més limitat del que tenia antigament, quan presentava una tipologia lexicosemàntica i referencial molt més rica. Per últim, l'*arquibanc* a hores d'ara és un objecte antiquat¹³¹, si bé fou molt habitual en les cases medievals i del segle XVI. Les relacions de béns ens permeten distingir les característiques d'aquest moble, lligades, com en la resta de casos, als mots i als seus significats, segons les dimensions (llargària, amplària, alçària), el material, les característiques formals i l'ús, i també permeten conèixer-ne les parts components, amb els noms que les designaven. Hem vist també variants formals del mot *arquibanc*, així com derivats.

Finalment, hem relacionat els bacins, els bancs i els arquibancs amb mots amb els quals mantenien algun tipus de vincle lexicosemàntic, directe o indirecte, la qual cosa ens ha permès estudiar també substantius com *bacina*, *banca*, *civera*, *cup*, *espatler*, *estrado*, *estudi*, *follador*, *llac*, *llantier*, *llavador*, *plega*, *respatle*, *taulell*, *trull*, entre altres, i verbs com *baixar*, *encrespar*, *llistonar*, *palear* i *parar*.

¹³⁰ Pou (1580: 126r) inclou: «plat gran o *bassina* per llavar-se les mans».

¹³¹ Colomina (1991: 188) recull a alguns pobles de la Marina *estribanc* 'persona grandota, malgirbada', 'cosa grandota que dona pena', el qual creu que podria ser una alteració d'*arquibanc*.

BIBLIOGRAFIA

- ALDC: Veny, J. + Pons, L. (2001) *Atlés Lingüístic del Domini Català*, Barcelona, IEC, 9 vols.
- Aliaga Ugencio, S. + Almenar Fernández, L. (2023) *Inventarios de bienes de la ciudad de Zaragoza y de su entorno (1316-1360)*, Saragossa, IFC.
- Andolz, R. (2004) *Diccionario aragonés*, Saragossa, Mira.
- Aparici Martí, J. (2008-2010) «Bienes muebles de mudéjares castellanenses. Siglo xv», *Sharq Al-Andalus*, 19, pp. 69-90.
- Barceló Crespí, M. (1994) *Elements materials de la vida quotidiana a la Mallorca baixmedieval (part forana)*, Palma de Mallorca, Institut d'Estudis Baleàrics.
- Barraqué, J. P. (1998) *Saragosse à la fin du Moyen Âge*, París, L'Harmattan.
- Bernis, C. (1959) «Modas moriscas en la sociedad cristiana española del siglo xv y principios del XVI», *Boletín de la Real Academia de la Historia*, 144, pp. 199-236.
- Cardells i Martí, F. A. (1997) *Cultura material baixmedieval dels llauradors de l'horta de València : mitjançant protocols notarials*, València, Universitat de València, tesi de llicenciatura.
- Casas i Homs, J. M^a (1970) *El castell de Castellar l'any 1388. Transcripció i estudi d'un inventari*, Sabadell, Quaderns d'Arxiu de la Fundació Bosch i Cardellach.
- Català, B. (2006) «Cups», *Revista del Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Tarragona*, 41, pp. 26-27.
- CICA: *Corpus Informatitzat del Català Antic*, J. Torruella (dir.), M. Pérez Saldanya + J. Martines + V. Martines (2006). <http://www.cica.cat/>
- CIVAL: Acadèmia Valenciana de la Llengua: *Corpus Informatitzat del Valencià*, 2013. <http://cival.avl.gva.es/cival/buscador.jsp>
- Colomina, J. (1991) *El valencià de la Marina Baixa*, València, Generalitat Valenciana.
- Colomina, J. (2021) *La llengua de sant Vicent Ferrer. II. Diccionari integral*, València, AVL.
- Colón, G. (2003) *De Ramon Llull al Diccionari de Fabra. Acostament lingüístic a les lletres catalanes*, Barcelona, PAM.
- Colón, G. (2023) *Escrits inèdits i dispersos*, Castelló de la Plana, Universitat Jaume I.
- DA: Corriente, F. (2003) *Diccionario de arabismos*, Madrid, Gredos.
- DAg: *Diccionari Aguiló (1915-1934)*, Barcelona, IEC, 8 toms.

- DBGM: Palay, S. (1974) *Dictionnaire du Béarnais et du Gascon modernes*, París, Centre National de la Recherche Scientifique.
- DCECH: Coromines, J. (1980-1991) *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*, Madrid, Gredos, 6 vols.
- DCVB: Alcover, A. M. + Moll, F. de B. (1988) *Diccionari Català-Valencià-Balear*, Palma de Mallorca, Moll, 10 vols.
- DECat: Coromines, J. (1988-1991) *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Barcelona, Curial, 10 vols.
- DF: Martí Mestre, J. (2017) *Diccionari de fraseologia (segles xvii-xxi)*, València, PUV.
- DHLF: Rey, A. (dir.) (2006) *Dictionnaire historique de la langue française*, París, Le Robert.
- DIEC: Institut d'Estudis Catalans (2000) *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona / Palma / València: 3 i 4 / Ed. 62 / Moll / Enciclopèdia Catalana / PAM.
- DIVA: *Diccionari de la Vall d'Albaida*. <https://ieva.info/dival>
- DME: Alonso, M. (1986) *Diccionario medieval español*, Salamanca, Universidad Pontificia de Salamanca.
- DNV: Acadèmia Valenciana de la Llengua: *Diccionari normatiu valencià*. <http://www.avl.gva.es/dnv>.
- DOM: *Dictionnaire de l'Occitan Médiéval*, München, Bayerische Akademie der Wissenschaften. <http://www.dom-en-ligne.de/>
- DVE: Escrig, J. (1851) *Diccionario valenciano-castellano*, València, Ferrer de Orga.
- EscLl: Escrig, J. + Llombart, C. (1887) *Diccionario valenciano-castellano*, València, Pascual Aguilar.
- Ferrer, R. (1977) *La exportación valenciana en el siglo xiv*, Madrid, CSIC.
- FEW: Von Wartburg, W. (1928-202) *Französisches Etymologisches Wörterbuch*, Basel, Zbinden, 25 vol.
- GA: Gay, V. (1887) *Glossaire archéologique du Moyen Age et de la Renaissance*, París, Librairie de la Société Bibliographique.
- Giralt, E. (1980) «L'elaboració del vi abans de la fil·loxera», *L'Avenç*, 31, pp. 50-57.
- Giralt Latorre, J. (2021) «Inventaris del segle xv de la Franja d'Aragó escrits en català», *Alazet*, 33, pp. 153-193.
- Giralt Latorre, J. + Moret Oliver, Mª T. (2019) «Manuscrits medievals del Mataranya (Terol) i llurs aportacions al lèxic català», *Caplletra*, 67, pp. 39-64.

- GLC: Institut d'Estudis Catalans (2016) *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona, IEC.
- Griera, A. (1933) «La casa catalana», *Butlletí de Dialectologia Catalana*, 20, pp. 13-329.
- Gual Camarena, M. (1968-1969) «Arancel de lezdas y peajes del reino de Valencia (siglo xv)», *Anuario de Historia Económica y Social*, 1 i 2, pp. 657-690 i 597-657.
- IA: Serrano y Sanz, M. (1915-1922) «Inventarios aragoneses de los siglos xiv y xv», *Boletín de la Real Academia Española*, II, pp. 85-97, 219-224, 341-352, 707-711; III, pp. 89-92, 224-225, 359-365; IV, pp. 207-223, 342-355, 517-531; VI, pp. 735-744; IX, p. 118-134, 262-270.
- IEL: Bolós, J. + Sánchez-Boira, I. (2014) *Inventaris i encants conservats a l'Arxiu Capítular de Lleida (segles xiv-xvi)*, Barcelona, Fundació Noguera, 3 vols.
- Limorti i Payà, E. (1993) «El lèxic del vi a Monòver», en Giralt, E. (coord.) *Vinyes i vins: Mil anys d'història*, I, Barcelona, Universitat de Barcelona, pp. 285-293.
- Llabrés, J. + Vallespir, J. (1983) *Els nostres arts i oficis d'antany. IV*, Ciutat de Mallorca, Estudis monogràfics del Museu Arqueològic de la Porciúncula.
- Luna-Batlle, X. (2011) *Libre de plantar vinyes e arbres... (Tractat d'agricultura del segle xv)*, Barcelona, PAM.
- Madurell i Marimon, J. M. (1972) «Tres inventaris antics», *Ausa*, 7, pp. 25-40.
- Martí Mestre, J. (2023) «Teles i productes tèxtils del segle xvi. Estudi lexicosemàntic», *Scripta*, 21, pp. 303-328.
- Martines, J. (2012) *El valencià del segle xix: el lèxic*, Barcelona, IEC.
- MGad: Martí Gadea, J. (1891) *Diccionario valenciano-castellano*, València, José Canales Romà.
- Narbona Vizcaíno, R. (2017) *La ciudad y la fiesta: cultura de la representación en la sociedad medieval*, Madrid, Síntesis.
- Ortiz Cruz, D. (2015) «Los inventarios de bienes en el norte peninsular: el caso de un inventario de un mercader zaragozano (1748)», *Res Diachonicae*, 13, pp. 49-57.
- Palanca, F. (1991) «Agricultura», en Martínez, F. + Palanca, F.: *Utilitatge agrícola i ramaderia*, València, IVEI, pp. 11-181.
- PALDC: Veny, J. (2007-) *Petit Atlas Lingüístic del Domini Català*, Barcelona, IEC, 9 vols.
- Pons, R. (1916) «Vocabulari català de les indústries tèxtils i llurs derivats», *Butlletí de Dialectologia Catalana*, 4, pp. 59-164.

- Pottier, B. (1948-1949) «Etude lexicologique sur les Inventaires aragonais», *Vox Hispanica*, 10, pp. 86-219.
- Pou, O. (1580) *Thesaurus puerilis*, Barcelona, Paulum Menescal.
- Pujol, P. (1912) «Antichs inventaris del bisbat d'Urgell», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras*, 6, pp. 469-478.
- Segura Llopes, C. (2003) *Una cruïlla lingüística. Caracterització del parlar del Baix Vinalopó*, Alacant, Universitat d'Alacant.
- Serra i Clota, A. (1993) «El vi, la seva importància i la seva elaboració entre el s. XIII-XVI a la Catalunya central», en Giralt, E. (coord.) *Vinyes i vins: Mil anys d'història*, II, Barcelona, Universitat de Barcelona, pp. 281-298.
- Sesma, J. Á. + Líbano, Á. (1982) *Léxico del comercio medieval en Aragón (siglo xv)*, Saragossa, Institución «Fernando el Católico».
- VCM: *Vocabulario de comercio medieval*. Legado Gual Camarena, Universidad de Murcia. <https://www.um.es/lexico-comercio-medieval/index.php/p/v/inicio>
- VLCM: *Vocabulari de la Llengua Catalana Medieval de Lluís Faraudo de Saint-Germain*, dir. Germà Colón, Barcelona, IEC. <https://www.iec.cat/faraudo/>

